

N:o 41.

Ank. till Riksd. Kansli den 20 April 1882, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner samt inrättande af en för dessa egendomar och statens skogar gemensam domänstyrelse.

(I. A.)

Sedan Riksdagen i underdänig skrifvelse den 21 Maj 1880, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel framhållit vigten af att de år 1877 vidtagna provisoriska anordningarne för förvaltningen af statens utarrenderade fastigheter blefve, så fort ske kunde, utbytta mot definitiva förvaltningsformer och uttalat sin förhoppning att nådig framställning i dylikt syfte snart måtte blifva att emotse samt i anledning häraf förslag till domänförvaltningens ordnande blifvit i Finansdepartementet, med biträde af särskildt tillkallade personer, upprättadt, öfver hvilket förslag yttranden inhemtats från så väl Kongl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län som Kammarkollegium och Skogsstyrelsen, har Kongl. Maj:t, efter det detta ärende ånyo varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, uti en till Riksdagen afgifven proposition (N:o 4) af den 23 December nästlidet år, med åberopande af ett samma proposition bilagdt statsrådsprotokoll öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen:

att för inrättande af en för statens jordbruksdomäner och skogar gemensam domänstyrelse, i hvilken den nuvarande Skogsstyrelsen borde uppgå, samt med godkännande af ej mindre det förslag till stat för nämnda styrelse

Bih. till Riksd. Prot. 1882. 4 Saml. 1 Afd. 27 Häft.

än de vilkor och förbehåll för åtnjutande af deri upptagna löneförmåner, det återopade protokollet innehölle, bevilja ett anslag å *ordinarie stat* af 95,000 kronor;

att, för ordnande af *den lokala domändeförvaltningen* i enlighet med de i samma protokoll angifna grunder, å *extra stat för år 1883* anvisa:

till aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna 60,000 kronor; samt

till resekostnader ett *förslagsanslag* af 20,000 kronor;

att för förvaltningen af kronans domäner antaga de grunder, det öfvermålade statsrådsprotokollet i sådant afseende upptoge;

samt *att* i sammanhang härmed medgifva:

dels att de i fråga om utarrendering och förvaltning af kronans domäner erforderliga bestämmelser, hvilka icke förekomme i de nyssberörda grunderna för förvaltningen, måtte få af Kongl. Maj:t meddelas,

dels att, der under första ordnandet af den nya förvaltningen de nu föreslagna grunderna för utarrenderingen icke kunde utföras, hittills gällande former för arrendeupplåtelsen måtte få tillämpas.

Öfvanberörda i statsrådsprotokollet intagna stat för den föreslagna domänstyrelsen är af följande utseende:

	Lön.	Tjenstgöringspennin- gar.	Summa.	
	K r o n o r.			
1 chef	7,000	3,000	10,000	
<i>Jordbruksafdelningen:</i>				
1 tredje gradens tjänsteman	4,400	2,000	6,400	} Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 600 kronor.
1 d:o	4,400	2,000	6,400	
1 första gradens tjänsteman	1,800	1,200	3,000	} Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 500 kronor och efter ytter- ligare 5 år med 500 kronor.
1 d:o	1,800	1,200	3,000	
<i>Skogsafdelningen:</i>				
1 tredje gradens tjänsteman	4,400	2,000	6,400	} Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 600 kronor.
2 d:o	8,800	4,000	12,800	
1 första gradens tjänsteman	1,800	1,200	3,000	} Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 500 kronor och efter ytter- ligare 5 år med 500 kronor.
3 d:o	5,400	3,600	9,000	
Transport	—	—	60,000	

	Lön.	Tjenstgöringspennin- gar.	Summa.	
	K r o n o r.			
Transport	—	—	60,000	
1 första gradens tjensteman (ombuds- man)	1,800	1,200	3,000	} Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 500 kronor och efter ytter- ligare 5 år med 500 kronor.
1 d:o (registrator)	1,800	1,200	3,000	
1 förste vaktmästare	800	300	1,100*)	} Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 100 kronor.
1 andre d:o	500	300	800*)	
1 d:o d:o	500	300	800*)	
Anslag till vikariatsersättning, arf- voden åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryck- ningskostnader	—	—	22,300	
Inspektionsresor	—	—	4,000	
Summa	—	—	95,000;	*) Om vaktmästare åt- njuter fri bostad, skall, så länge denna förmån qvarstår, lö- nen minskas med 150 kronor.

varande de i den nådiga propositionen jemväl åberopade villkor och förbehåll för åtnjutande af de i förenämnda stat upptagna löneförmåner af följande lydelse:

att embets- eller tjensteman skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af styrelsen eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad;

att med embete eller tjenst i styrelsen icke må förenas annan tjenst å rikets, Riksdagens eller kommunens stat, ej heller annan tjenstebefattning med mindre den befinner sig icke vara hinderlig för fullgörandet af tjenstgöringen i verket; dock att tjensteman, som från anställning hos Skogsstyrelsen eller Kammarkollegium öfvergår till befattning inom motsvarande grad i den nya styrelsen, må, derest han vid regleringens inträdande redan innehar tjenst utom dessa embetsverk, densamma bibehålla så länge den icke är för tjenstgöringen hos styrelsen hinderlig;

att de med hvarje befattning förenade tjenstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, tjenstens innehafvare verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjenstgöring befriad, utgå till den, som tjensten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjenst förrätta, eger uppbära hela lönen; men att den, som eljest undfår ledighet för svag helsas vårdande,

enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att vid sjukdomsförfall eller när det erfordras för beredande af semester tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning inom verket, densamma, mot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men eljest af deremot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjänst i samma lönegrad är enligt stat medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under vilkor att innehafvaren mera än fyra år af denna tid sjelf bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan eger rum, efter ytterligare fem år på samma vilkor, under iakttagande, hvad såväl den ena som den andra förhöjningen angår, deraf att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagaren dervid tillgodoräknas den tid, som före den nya statens utfärdande förflutit från hans tillträde till tjänsten, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial eller förordnande i följd af frågan om verkets omorganisation;

att embets- eller tjänsteman skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjänsteår, vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Eders Kongl. Maj:t eller styrelsen, der det tillkommer denna att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma qvarstå; samt

att semester må åtnjutas af verkets chef och af tredje gradens tjänstemän under en och en half månad samt af första gradens tjänstemän under en månad årligen.

De i statsrådsprotokollet upptagna grunder för förvaltningen af kronans domäner, hvilka Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen till antagande, äro följande:

1:o. All kronans fasta egendom, som ej med stadgad åborätt innehafves eller är till visst statsändamål auslagen och till följd deraf antingen till omedelbart begagnande upplåten eller stäld under särskild embetsmyndighets vård, skall stå under inseende af en i hufvudstaden förlagd domänstyrelse och utarrenderas på sätt här nedan stadgas.

2:o. Innan kronan tillhörig jordegendom utarrenderas, skall skogsmarken derifrån skiljas, så framt densamma, till fördel för kronan, kan ensam för sig eller tillsammans med annan kronans skogsmark såsom kronopark förvaltas och ej ligger i samfällighet med enskild egendom.

3:o. Skogsmark, som ej afsättes till kronopark, upplåtes jemte jord-egendomen på arrende, med rätt för arrendatorn att i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan och de närmare bestämmelser, arrendekontraktet innehåller, använda skogen till bete och skogsfångst; dock må, der skogen är af större betydighet, densamma från arrendet undantagas, med rätt för arrendatorn endast till bete, i den mån hinder för skogshushållningen icke derigenom åstadkommes, och årlig utsyning af husbehovsvirke till belopp, som i arrendekontraktet angifves, hvarjemte, i händelse skogens bevakning finnes böra åt arrendatorn uppdragas, ersättning härför må honom tilläggas med viss, i kontraktet bestämd andel af inflytande försäljningsmedel för den kronan förbehållna virkesafkastningen, sedan kostnaderna för skogsskötseln derifrån afgått.

4:o. Arrende af kronan tillhörig jordegendom skall i allmänhet omfatta 20 år; dock må i afbidan på skiftes eller vattenaflednings fullbordan, så ock i händelse under närmast följande åren annat sådant förhållande antages inträda, som på arrendevärdet väsentligen inverkar, utarrendering ske på kortare tid. Anses större odlingsföretag böra å en egendom utföras, ankomme på Kongl. Maj:t att, efter framställning af domänstyrelsen, förordna, huruvida egendomen må upplåtas på arrende för längre tid, dock ej öfver 30 år, med skyldighet för arrendatorn att de nödiga befunda odlingarne under arrendetiden verkställa.

För arrende af annan kronans fastighet må tiden i hvarje fall efter förhanden varande förhållanden af domänstyrelsen bestämmas.

5:o. När kronans fördel anses sådant fordra, må flere egendomar under ett arrende upplåtas eller en egendom i flere lotter utarrenderas.

Likaledes må qvarnverk, vattenfall, fiske, sten- eller kalkbrott, torfmosse eller annan lägenhet vid utarrendering af den egendom, hvartill densamma hör, jemte nödigt utmål undantagas och på särskildt arrende upplåtas, om högre afkomst derigenom kan påräknas.

6:o. Då utarrendering förestår af kronan tillhörig jordegendom, skall, efter noggrann undersökning af alla egendomens förhållanden, så till byggnad som in- och utegor, domänintendent i samråd med två i landbruks- och affärsförhållanden kunnige män, hvilka, jemte lika antal suppleanter, för länet i dess helhet eller viss af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämd del deraf årligen utses den ene af landstinget och den andre af hushållningssällskapets förvaltningsutskott, samt med biträde, då Kongl. Maj:ts befallningshafvande

pröfvar sådant nödigt, af skogstjensteman, landtmätare, landtbruksingeniör och byggnadskunnig person, uppgöra förslag till sättet för egendomens utarrendering, till de närmare arrendevilkoren i afseende på nybyggnads- och andra skyldigheter, samt till den arrendeafgift, emot hvilken egendomen kan anses skäligen böra upplåtas; hvilket förslag, tillika med beskrifning öfver egendomen, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemte eget yttrande till domänstyrelsen insändes.

7:o. Sedan arrendevilkoren blifvit af domänstyrelsen fastställda, varde, efter kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och det arrendevärde, domänstyrelsen ansett egendomen böra betinga, samt öfriga nödiga anvisningar, arrendet utbjudet å offentlig auktion, hvilken förrättas samtidigt hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet och å plats i orten, som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämmes, af kronofogden eller annan af Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnad kronobetjent.

Före auktionen må jemväl skriftliga förseglade anbud ingifvas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilka anbud, sedan det muntliga utropet blifvit med klubbslag afslutadt, öppnas och jemte de erhållna muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning.

Har förre arrendatorn egendomen väl skött, hvarom yttrande bör, till domänstyrelsens ledning, afgifvas så väl af vederbörande uppskattningsmän vid arrendevärderingen som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet, ege domänstyrelsen arrendet till honom ånyo upplåta mot erläggande af högsta erbjudna arrendeafgift, eller, om denna understiger det fastställda arrendevärdet, deremot svarande belopp.

Eljest antager styrelsen till arrendator den högstbjudande, som för sitt anbud ställt godkänd säkerhet, der anmärkning emot hans frejd icke förekommit och han icke förverkat arrenderätt till kronoegendom under sådana omständigheter, att styrelsen finner honom till arrendator olämplig; dock att om anbud, motsvarande det åsatta arrendevärdet, icke å auktionen afgifvits, arrendet bör å ny auktion utbjudas.

På styrelsen ankomme derefter att, med iakttagande af ofvan stadgade villkor i afseende å säkerheten samt arrendators person och frejd, arrendet åt den vid den senare auktionen högstbjudande upplåta eller, i händelse antagligt anbud dervid icke erhållits, om egendomens skötsel tills vidare efter omständigheterna förordna.

Ej må någon klaga deröfver, att hans anbud ej antagits.

8:o. Är genom gällande kontrakt optionsrätt till arrendeinnehafvaren tillförsäkrad, och har han egendomen väl brukat, hvilket tillhör domänstyrelsen att, efter derom vid arrendeuppskattningen och af Kongl. Maj:ts befallningshafvande

afgifna yttranden, pröfva, skall arrendet, innan detsamma offentligen utbjudes, till det fastställda arrendevärdet hembjudas förre arrendatorn.

Göres ej inom förelagd tid anmälan om arrendets öfvertagande, anses optionsrätten förfallen, och varde arrendet å auktion utbjudet.

9:o. Vid utarrendering af jordegendom på kortare tid än 20 år, äfvensom af fiske eller annan lägenhet, som ej är att till jordegendom hänföra, förfäres på sätt domänstyrelsen för hvarje fall finner lämpligast.

10:o. Arrendeafgiften skall alltid vara i penningar bestämd och för hvarje arrendeår erläggas vid allmän kronouppbördsstämma det kalenderår, då arrendeåret utlöper.

11:o. Ligger arrenderad kronoegendom i sin helhet eller till någon del i samfällighet med enskild egendom, när arrendet tager sin början, må arrendatorn å samfälda området äfvensom, sedan samfälligheten upphört, å det område, som dervid blifvit egendomen tillagdt, kronans rätt för den arrenderade egendomens nytta begagna; iakttaga dock hvad för thy fall lag bjuder samt de af samfälligheten, så länge den fortfar, härrörande förpligtelser, så ock efter dess upphörande den hushållningsplan, som för dervid utbruten och egendomen tillagdt skogsmark varder fastställd.

12:o. Hörer till arrenderad egendom andel i härads- eller sockenallmänning, eller rätt till annan förmån utom egendomens område, komme det arrendatorn till godo, der ej annorlunda i arrendekontraktet stadgas.

Arrendator ege i ingen händelse anspråk på dagsverken från jord, som ej till egendomen hörer, eller på ersättning derför.

Vid utarrendering skall iakttagas att, der ej Kongl. Maj:t på domänstyrelsens framställning annorlunda förordnar, den förmån af mulbete eller utsyning från kronopark, hvaraf egendomen särskildt varit i åtnjutande, från arrendet undantages.

13:o. Arrendator eger att, i den utsträckning arrendekontraktet medgifver, begagna å egendomen befintlig torfmosse, som icke blifvit från arrendet undantagen, äfvensom att, om tillgång finnes, upptaga dyjord, mergel, lera eller andra jordens beståndsdelar till åkerns och ängens förbättrande.

Till anläggande och drifvande af tegelbruk eller kalkbränning erfordras tillstånd af domänstyrelsen, som jemväl bestämmer villkoren derför.

14:o. Arrendator skall städs i fullgodt stånd underhålla vid egendomen befintliga byggnader och anläggningar.

På arrendator ankomme att för den husröta, hvarför företrädaren vid egendomens afträdande häftar, af denne eller hans löftesmän utsöka godtgörelse; åliggande arrendator, att om än större eller mindre belopp deraf icke kunnat utbeholdas, befintliga bristfälligheter afhjelpa, utan rätt att derför af kronan varda ersatt, der icke Kongl. Maj:t, på domänstyrelsens framställ-

ning, finner skäl att på grund af särskilda omständigheter medgifva rätt till ersättning genom motsvarande eftergift på arrendet.

15:o. Arrendators nybyggnadsskyldighet skall, der så ske kan, före egendomens utarrendering såväl i afseende på byggnadernas beskaffenhet som kostnaden därför noggrant bestämmas och i arrendekontraktet angifvas.

Kan sådant byggnadsförslag ej på förhand uppgöras, bör, med hänsyn till egendomens storlek och dess beskaffenhet till egor och befintliga åbyggnader, vid arrendevärderingen föreslås och genom kontraktet bestämmas visst för år beräknadt belopp i penningar, icke öfverstigande en tiondedel af det föreslagna arrendevärdet, hvilket belopp bör genom byggnad under arrendetiden redovisas eller vid egendomens afträdande till kronan kontant gäldas. Inom sålunda bestämd gräns i afseende på kostnaden, vare arrendator pliktig att, om domänstyrelsen så påfordrar, vid egendomen utföra ny- eller ombyggnad; skolandet såväl den tid, inom hvilken det af domänstyrelsen föreskrifna byggnadsarbetet bör vara fullbordadt, som ock byggnadens närmare beskaffenhet och den afräkning, som därför bör ega rum å den i kontraktet stadgade byggnadssumman, bestämmas vid laga syn.

Utan föreskrift i arrendekontraktet eller domänstyrelsens medgifvande, må ombyggnad af kronans hus vid egendomen icke företagas, ej heller ny byggnad uppföras, afsedd att gå i afräkning å arrendatorns byggnadsskyldighet.

Varder med domänstyrelsens begifvande och efter plan, som af den samma blifvit godkänd, byggnad af arrendator uppförd, för hvilken kostnaden är större än som motsvarar den enligt kontraktet bestämda byggnadsskyldigheten, ankomme på domänstyrelsens pröfning, huruvida öfverbyggnaden må arrendatorn godtgöras genom eftergift å närmaste årens arrende eller vid egendomens afträdande af den nye arrendatorn; dock bör vid bestämmande af sådan godtgörelse tagas i beräkning den nytta, som genom den nya byggnaden kan arrendatorn under återstående arrendetiden tillskyndas.

Ersättning för verkställd öfverbyggnad, hvartill nuvarande arrendator enligt de för hans arrende gällande föreskrifter kan finnas berättigad, skall af den nye arrendatorn gäldas, der icke i arrendekontraktet med honom varder annorlunda bestämdt.

Om, på grund af särskilda förhållanden, hemman eller lägenhet anses lämpligen kunna utan åbyggnad utarrenderas, må arrendator från all byggnadsskyldighet befrias.

16:o. Arrendator åligger att, företrädesvis i brandstodsförening för länet eller i orten, der sådan finnes, för kronans räkning ombesörja och utan afdrag å arrendet bekosta åbyggnadernas brandförsäkring till deras fulla i behörig ordning uppskattade värde. Kongl. Maj:ts befallningshafvande eger dock,

der anledning dertill förekommer, meddela föreskrift såväl om det belopp, hvarför försäkring bör sökas, som om den anstalt, der försäkringen må ega rum; börande, till ledning för den Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i berörda hänseende åliggande pröfning, vid de å kronans egendomar förekommande syner yttrande afgifvas om åbyggnadernas brandförsäkringsvärde.

17:o. Inträffar brandskada, vare arrendator skyldig att skadan bota till den omfattning, domänstyrelsen bestämmer, och med den brandskadeersättning som erhålles. Kronan uppbär och tillhandahåller, sedan plan för nybyggnaden blifvit fastställd, arrendatorn brandskadeersättningen i den mån densamma för byggnaden erfordras; skolande, derest kostnaden för nybyggnaden öfverstiger den kronan tillerkända ersättningen, det öfverskjutande beloppet arrendatorn godtgöras genom afräkning å byggnadsskyldigheten, eller, om denna är fullgjord, genom eftergift å närmaste årens arrende eller vid egendomens afträdande af nye arrendatorn.

18:o. Arrendator är skyldig uppföra och underhålla all den stängsel, som i det arrenderade områdets gräns mot annan egendom efter lag bör finnas, men är ej förbunden att inom det arrenderade området hägnad uppehålla, der ej annorlunda är genom arrendekontraktet stadgadt, eller vid laga syn finnes nödigt föreskrifva stängsel omkring ängs- eller betesmark, som af ålder varit inhägnad.

19:o. Egendomens åker och äng skola, enligt de närmare föreskrifter, som genom arrendekontraktet meddelas, af arrendator i alla afseenden väl häfdas och i god växtkraft hållas.

20:o. Från det i lag stadgade förbud mot foders förande från bole må undantag kunna ega rum med domänstyrelsens begifvande samt under de villkor, som af densamma föreskrifvas.

Bortförande af gödsel vare ej tillåtet.

21:o. Nyodling må endast ske på de områden och under de villkor, som i arrendekontraktet eller sedermera, på arrendators framställning, af vederbörande förvaltningsmyndighet bestämmes.

Vill arrendator för det arrenderade området eller viss del deraf i väsentlig mån förändra sättet för jordens torrläggning, eller önskar han anlägga ängsvattning, skall sådant ske efter af sakkunnig person uppgjord plan, som af domänstyrelsen godkännes. För dylikt företag, lika som för större odlings- eller täckdikningsarbeten, hvaraf egendomen tillskyndas synnerlig fördel, men arrendator under sin arrendetid ej kan tillgodogöra sig en kostnaden motsvarande inkomst, må, efter domänstyrelsens pröfning, godtgörelse arrendator tilläggas genom skäligh minskning i ett eller flera års arrendeafgift.

22:o. Arrendator ege ej att, utan domänstyrelsens medgifvande, borttaga å egendomen befintliga torp eller anlägga nya.

23:o. För det trädesbruk samt den höstplöjning, gräsfrö och höst-sädessådd, som afträddande arrendator, derest icke med tillträddaren annorlunda öfverenskommes, är skyldig att året före egendomens afträddande verkställa i enlighet med tillämpad växtföljd eller kontraktets härutinnan meddelade bestämmelser, eger han af tillträddaren åtnjuta ersättning, som, i händelse af tvist, bestämmes af tre gode män, af hvilka af- och tillträddarne välja hvar sin och den tredje utses af de sålunda valde, eller, om desse ej blifva om valet ense, af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet eller domaren i orten.

Der icke, i öfverensstämmelse med ortens sed, arrendator blifvit genom kontraktet ålagdt att vid egendomens afträddande utan ersättning tillhandahålla tillträddaren foder till visst belopp, vare afträddaren pliktig att det vid arrendets frånträddande å egendomen befintliga förråd af hö och halm åt tillträddaren öfverlåta mot ersättning, som, derest öfverenskommelse derom icke uppnås, bestämmes af gode män i den ordning, som i nästföregående moment finnes stadgad.

24:o. För alla, arrenderad egendom åliggande utskylder och besvär, med undantag af den egendomen genom skattläggning åsatta ränta och kronotionde, ansvare arrendator utan afkortning å arrendeafgiften.

Dock må arrendator, som på grund af lagligen tillkommet beslut fått under sin arrendetid vidkännas betydligare kostnad för byggnad af kyrka, prestgård eller andra allmänna hus, uppförande af större broar eller anläggning af ny landsväg, jernväg eller kanal, härför åtnjuta godtgörelse i enlighet med bestämmelserna i Kongl. kungörelsen den 16 Januari 1863.

25:o. Här, efter det arrendator antagits, fråga uppstått om vattenafledning, deraf den arrenderade egendomen tillskyndas fördel, men arrendator undandragit sig att i företaget deltaga, och detsamma derefter under kronans medverkan kommit till stånd, skall arrendator från och med arrendeåret näst efter det, då företaget blifvit afsynadt och godkändt, å det belopp, kronan för ändamålet fått utgifva, erlägga fem procent årlig ränta, hvilken ränta debiteras i sammanhang med arrendeafgiften.

Gitter arrendator styrka, att han icke så snart af företaget vunnit fördel, ege domänstyrelsen för den ytterligare tid, som kan finnas skälig, bevilja arrendatorn befrielse från berörda räntegodtgörelse.

26:o. Arrendator vare förbunden att, der sådant för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, afstå arrenderad kronoegendom tillhörig mark äfvensom inkomstgifvande lägenhet emot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust honom tillskyndas.

27:o. Öfverlåtelse af arrende må endast med domänstyrelsens medgifvande kunna ske.

Dör arrendator, eller varder han i konkurs försatt, ege i förra fallet den afiidnes rättsinnehafvare och i det senare konkursboet att för den del af arrendetiden, som eljest skolat återstå, arrendet på viss person öfverlåta, likasom, i händelse arrendator vid sitt fränfälle efterlemnadt endast en sterbhusdelegare, denne må öfvertaga arrendet, under vilkor dock i samtliga dessa fall, att anmälan derom göres hos domänstyrelsen inom sex månader efter dödsfallet eller konkursens början, samt att den nye arrendatorn af styrelsen godkännes. Der enligt detta stadgande rätt till arrendes öfverlåtande tillkommer sterbhus, i hvilket flere hafva del, må på domänstyrelsen ankomma att, då sådant finnes utan olägenhet kunna ske, låta sterbhusdelegarne för gemensam räkning arrendet bibehålla och egendomens skötsel handhafva genom dertill af sterbhusdelegarne utsedd person, som af styrelsen godkännes. Hafva i konkurs försatt arrendators löftesmän på grund af sin borgen nödgats något utbetala, samt därför ej af konkursboet undfått godtgörelse, eller har konkursboet ej, sedan löftesmännen inom två månader från konkursens början derom gjort framställning, senast två månader derefter utfäst sig att hålla löftesmännen för deras borgen skadeslöse och därför ställt säkerhet, då bör åt löftesmännen tillerkännas den rätt att öfver arrendet förfoga, som i annan händelse varit konkursboet förbehållen.

Underlåtes anmälan, hvarom här är sagdt, eller framställes ej inom den bestämda tiden ny arrendator eller förvaltare, som af styrelsen godkännes, kommer arrendet, så framt det ej dessförinnan gått till ända, att upphöra, då arrendator afidit, första fardag sedan ett år förflutit från den Thomedag, som infaller näst efter dödsfallet, och, vid inträffad konkurs, första fardag efter utgången af den tid af sex månader, inom hvilken anmälan om öfverlåtelse bort ske; och varde egendomen, om styrelsen pröfvar skäl dertill vara, för de återstående arrendeåren genom offentlig auktion till den högstbjudande utarrenderad, för hvilket fall i arrendatorns bo, äfvensom hos löftesmännen för den tid, som deras borgen omfattar, fordringsrätt förbehålles för den förlust, som genom arrendesummans nedgående under hvad förut bestämdt varit dervid kan uppkomma.

28:o. Såsom säkerhet för fullgörande af arrendevilkoren bör för en tid af minst fem år, derest arrende så länge skall fortfa, och högst åtta år vara stäld borgen af minst två personer, de der borge en för begge och begge för en såsom för egen skuld, och hvilkas vederhäftighet är af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller domaren styrkt. Ansvarighet på grund af dylik borgen må dock icke utsträckas utöfver den tid, för hvilken borgen blifvit ingången.

Arrendator, som sådant föredraget, må antingen, jemte ställande af borgen för arrendevilkoren i öfrigt, såsom säkerhet för arrendeafgiftens er-

läggande aflemna af staten, allmänna hypoteksbanken, rikets hypoteksföreningar eller af kommuner med Kongl. Maj:ts tillstånd utgifna obligationer, motsvarande 2 års arrendeafgift, eller ock, i stället för borgen för uppfyllande af arrendevilkoren i deras helhet, nedsätta dylika obligationer till belopp, uppgående till 3 års arrendeafgift, dock med skyldighet för arrendatorn i båda fallen att, derest domänstyrelsen finner anledning sådant påfordra, inom viss förelagd tid ställa den ytterligare säkerhet i obligationer eller borgen, styrelsen kan bestämma.

I afseende å obligationernas uppskattning gälle enahanda bestämmelser, som i fråga om obligationer vid uppbördsborgen äro meddelade.

Minst ett år före utgången af den tid, för hvilken borgen blifvit stäld, skall ny borgen aflemnas, så beskaffad, som ofvan sägs; hvarförutom arrendator åligger att, derest någon af löftesmännen dör, eller Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finner löftesman icke vidare kunna för vederhäftig anses, inom tre månader efter erhållet föreläggande ny vederhäftig borgen anskaffa.

29:o. I alla de fall, då anbud göres på arrende af kronoegendom, eller medgifvande begäres till arrendes öfverlåtande eller öfvertagande enligt 8:de eller 27:de punkten, bör, så vida afseende derå skall fästas, aflemnas säkerhet, så beskaffad, som i näst föregående punkt är stadgadt.

30:o. Underlåter arrendator att inom föreskrifven tid erlagga arrendeafgiften eller att iakttaga sina skyldigheter i afseende å säkerheten för arrendevilkorens fullgörande, vare arrenderätten förverkad och arrendator skyldig, om domänstyrelsen så fordrar, att egendomen vid nästföljande års midfasta afträda.

Åsidosätter arrendator i öfrigt de på grund af arrendekontraktet honom åliggande skyldigheter, eller öfverträder han de i detsamma honom medgifna rättigheter, hafve ock förverkat arrenderätten och afträde, derest domänstyrelsen så yrkar och sedan laga domstol derom meddelat beslut, egendomen nästa fardag.

31:o. Då arrenderätt förverkad är, gälle i afseende å egendomens utarrendering och kronans rätt till godtgörelse för möjligen skeende nedsättning i arrendeafgiften hvad i 27:de punkten finnes stadgadt för det fall, att död eller gäldbunden arrendators rättsinnehafvare icke göra sådan anmälan om arrendets öfverlåtande eller öfvertagande, som der omförmäles.

32:o. Till utrönande, huru utarrenderad egendom skötes och arrendevilkoren af arrendator fullgöras, skall egendomen hvart femte år eller oftare besigtigas af domänintendent eller den, som Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i hans ställe förordnar.

Syn å utarrenderad kronoegendom skall, i stad af rådstufvurätt och på landet af kronofogde med det antal nämndemän, som Kongl. Maj:ts Be-

fallningshafvande bestämmer, förrättas före egendomens tillträde och derefter under arrendetiden så ofta domänstyrelsen eller Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finner anledning derom förordna.

Den syn, som före egendomens tillträde hålles, och hvilken har till ändamål att bestämma såväl den ersättning, afträdaren i ena eller andra hänseendet må vara skyldig utgifva eller berättigad uppbära, som ock tillträdande arrendatorns åligganden, för såvidt desamma då kunna blifva föremål för pröfning, skall, der icke hinder möter, förrättas under sista året af förut löpande arrendeperiod på lämplig årstid, då marken är bar. Kostnaden för sådan syn skola af- och tillträdare med hälften hvaradera gälda.

Vid synen bör domänintendent eller den, som dertill i hans ställe af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utses, vara såsom kronans ombud närvarande, och jemväl skogstjensteman vara tillstädes, der Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finner anledning derom förordna.

Mot synemäns beslut ege den, som dermed icke åtnöjes, föra talan efter stämning till domstol inom tre månader från den dag, syneförrättningen afslutats. Instrument öfver synen skall inom trettio dagar efter förrättningen hos kronofogen hållas enskilda parter tillhanda, och exemplar af syneinstrumentet inom samma tid till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande insändas.

Efter erhållen remiss från Riksdagens båda Kamrar har Stats-Utskottet till behandling förehaft Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning och i sammanhang dermed tillika handlagt *dels* en af Herr *Hans Johnsson* i *Bröby* inom Andra Kammaren väckt, till Stats-Utskottet remitterad motion (N:o 43), deri på anförda skäl föreslagits aflåtande till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes så snart ske kunde till Riksdagen aflåta förslag angående meddelandet af sådana föreskrifter, hvarigenom torparne å statens jordegendomar ej betungades genom oskäligt hårda kontraktsvillkor; *dels* ock en af Herr *Janne Marcuson* jemväl inom Riksdagens Andra Kammare väckt och till Stats-Utskottets förberedande behandling öfverlemnad motion (N:o 83), deri föreslagits, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t göra hemställan om, att till 28:de § af Kongl. Maj:ts den 23 Januari 1836 utfärdade militieboställsordning måtte fogas ett tillägg derom, att tillträdande arrendator af kronoboställe skulle hafva att äfven ställa borgen hos afträdaren för dennes möjligen gjorda öfverbyggnader, samt att ersättningssumman för dessa skulle vid tillträdet ovilkorligen gäldas.

Då Utskottet ansett första villkoret för ett ändamålsenligt ordnande af rikets domänförvaltning vara, att lämpliga grunder för egendommarnes ut-

arrendering, skötsel och vård bestämmas, har Utskottet icke funnit sig böra tillstyrka Riksdagen bevilja de för organisationen af den centrala och lokala domänförvaltningen erforderliga medel annat än under förutsättning, att grunder för domänernas förvaltning förut varda af Riksdagen antagna; och har Utskottet i öfverensstämmelse härmed till behandling i första rummet förehått de af Kongl. Maj:t till Riksdagens pröfning hänskjutna *grunder för förvaltningen af kronans domäner*.

Emot hvad Kongl. Maj:t i afseende härå föreslagit har Utskottet i allmänhet icke haft något af större vigt att erinra, men har dock i nedannämnda punkter funnit sig böra tillstyrka förändringar eller tillägg i de af Kongl. Maj:t framlagda bestämmelser.

1:sta punkten. I sammanhang med den i denna punkt meddelade föreskrift, att kronans domäner skola stå under inseeende af en domänstyrelse, har Utskottet ansett lämpligen böra omförmälas, att den närmare tillsynen öfver domänerna skall utöfvas af en lokalförvaltning; hvadan ett tillägg i sådant hänseende blifvit här inrymdt.

3:dje punkten. Då Utskottet ansett af stor vigt, att den till egenomarne hörande skogsmarken, till befrämjande af skogens återväxt, i möjligaste mån skyddas mot skada af kreatur, har Utskottet dels trott sig böra föreslå, att den skogsmark, som jemte jordegendom på arrende upplåtes, må användas till bete endast der sådant utan men för skogens återväxt kan medgifvas, och dels funnit att å skog, hvilken, utan att vara af beskaffenhet att böra ensam för sig eller tillsammans med annan kronans skogsmark förvaltas, dock är af den betydighet, att den bör från arrendet undantagas, rätt till bete endast efter pröfning af domänstyrelsen må medgifvas.

Beträffande den ersättning, som, i händelse skogens bevakning finnes böra åt arrendatorn uppdragas, må honom derfor tilläggas, har Utskottet icke ansett några närmare bestämmelser erforderliga, helst det ej alltid torde vara lämpligt att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, meddela denna ersättning i form af viss andel utaf inflytande försäljningsmedel för virkesafkastningen.

I afseende å förenämnda, arrendatorn i vissa fall medgifna rätt att använda skogen till bete, har Utskottet visserligen ansett, att det i regeln borde vara arrendatorn förbjudet att till betning å skogen utsläppa får och getter; men då domänstyrelsen torde blifva i tillfälle att uti arrendekontraktet för hvarje särskildt fall inlägga de i sådant hänseende erforderliga föreskrifter, har Utskottet icke ansett nödvändigt att i förenämnda punkt föreslå intagande af närmare bestämmelser i detta syfte.

6:te punkten. Utskottet, som, enligt hvad här nedan omförmäles, antagit, att domänintendenternes åligganden må inom åtskilliga län kunna uppdragas åt kronobetjeningen, har, med afseende härå, funnit sig böra föreslå,

att den i denna punkt omförmälda arrendevärdering må företagas af domänintendent eller vederbörande kronobetjening.

De vid arrendevärderingen biträdande två uppskattningsmännen har Utskottet, i likhet med hvad af 1877 års Riksdags Stats-Utskott i utlåtande angående då framlagdt förslag till domänförvaltningens ordnande blifvit anfördt, ansett böra begge, jemte deras suppleanter, utses af länens landsting. Då hushållningssällskapen äro myndigheter af mera enskild karakter, hvilka kunna efter eget beslut, utan Konungs och Riksdags inflytande, upplösas, synes nemligen icke lämpligt, att åligganden dem uppdragas i en af statsmakterna beslutad författning.

I afseende å redaktionen af denna punkt har Utskottet slutligen, enär skogstjensteman, landtmätare, landtbruksingeniör och byggnadskunnig person i detta fall endast torde undantagsvis böra tillkallas för att meddela upplysningar, trott sig böra utbryta och närmare slutet af punkten intaga föreskriften om dessa personers biträde vid ifrågavarande förrättningar.

7:de punkten. Till förtydligande af denna punkts tredje moment har Utskottet velat föreslå, att de i slutet deraf förekommande orden »deremot svarande belopp» må förändras till »emot detta senare värde svarande belopp».

Då vid fråga om utsättande af ny arrendeauktion hänsyn torde böra tagas ej blott till de vid första auktionen afgifna arrendeanbud, utan äfven till inkomna skriftliga anbud samt de erhållna anbuden ju äfven kunna öfverstiga det åsatta arrendevärdet, har en något förändrad lydelse af punktens fjärde moment ansetts erforderlig.

12:te punkten. Med hänsyn till den å jord inom rikets sydligaste län stundom hvilande arbetsskyldighet, har Utskottet trott sig böra föreslå ett tillägg till denna punkts andra moment, hvilket med iakttagande deraf skulle komma att erhålla följande lydelse:

»Arrendator ege i ingen händelse anspråk på dagsverken *eller arbets-skyldighet* från jord, som ej till egendomen hör, eller på ersättning därför.»

I sammanhang med denna punkt har Utskottet velat anmärka, att, ehuru väl Utskottet ansett, att, der till arrenderad egendom hörande fiske och jagträtt icke blifvit från arrendet undantagna, arrendator bör tillförbindas att dessa särskilda förmåner väl vårda och utveckla, Utskottet dock föreställt sig, att någon särskild föreskrift i sådant hänseende icke här erfordrats, då utan tvifvel domänstyrelsen kommer att tillse, det nödiga bestämmelser i berörda syfte vårda i de särskilda arrendekontrakten intagna.

13:de punkten. Då enligt Utskottets förmenande någon inskränkning torde böra göras jemväl i arrendatorns rätt att å egendomen upptaga dyjord, mergel, lera eller andra jordens beståndsdelar till åkerns och ängens förbättrande, hvarigenom må kunna förebyggas att, till följd af ett oefter-

tänksamt tillgodogörande af dessa för egendomens kultur viktiga ämnen, tillgången på desamma för framtiden må försvåras, har Utskottet, i enlighet med hvad komiterade jemväl föreslagit, ansett att sådana ämnen icke böra få af arrendatorn upptagas annat än efter meddelad anvisning; och har Utskottet så mycket mindre tvekat att föreslå ett tillägg till punkten i detta syfte, som domänintendenterna antagligen så ofta komma att besöka egendomarne, att någon afsevärd ökning i deras göromål icke synes böra föranledas af skyldigheten för dem att meddela sådana anvisningar, hvilka alltså ej heller synas böra föranleda särskild resekostnad.

14:de punkten. Då enligt Utskottets förmenande de förbindelser, tillträdande arrendator genom arrendet sig ikläder, böra vara, så vidt sig göra låter, till alla delar på förhand bestämda, har det syntts Utskottet olämpligt att, på sätt i denna punkt föreslagits, ikläda tillträdande arrendator den risk, som kan vara förenad med husröteersättningens uttagande hos frånträdaren. Obilligheten häri synes Utskottet jemväl framgå deraf, att tillträdaren ju icke varit i tillfälle att öfvervaka företrädarens skötsel af egendomen och sålunda förekomma att genom dålig hushållning husrötebrist uppkommit, hvilket deremot ålegat domänförvaltningen. Härtill kommer, att då en tillträdande arrendator förpligtas att städse i fullgodt stånd underhålla de å egendomen befintliga byggnader, han äfven synes böra ega rätt att desamma i sådant skick emottaga eller, om tvister förefinnas, därför utbekomma godtgörelse af den, med hvilken han om arrendet kontraherat, eller domänstyrelsen. På grund häraf har Utskottet, i likhet med hvad af 1877 års Riksdags Stats-Utskott i ofvan omförmälda utlåtande blifvit anfördt, jemväl nu ansett, att den husröteersättning, tillträdaren må finnas berättigad utfå, skall, efter afdrag af värdet å de för hans räkning fullgjorda prestationer, honom tillhandahållas af domänstyrelsen; hvadan Utskottet ansett ifrågavarande punkt böra i sådant syfte ändras; och hafva i enlighet härmed uti 32:dra punkten syntts böra intagas erforderliga bestämmelser angående liqvid af- och tillträdare emellan jemte öfriga häraf betingande förändringar.

I sammanhang härmed får Utskottet meddela, att Utskottet funnit en sådan liqvid jemväl vara af vikt, då, såsom Herr Janne Marcuson uti ofvan omförmälda motion framhållit, afträdande arrendator eger fordran hos den tillträdande på grund af fullgjorda öfverbyggnader. Utskottet har dock icke ansett att, på sätt motionären föreslagit, staten jemväl i detta fall bör träda emellan till afträdande arrendatorns skyddande, enär i allmänhet några svårigheter icke torde möta för frånträdande arrendatorn att hos tillträdaren uttaga ifrågavarande vid af- och tillträdessynen till visst belopp bestämda fordran. Utskottet får alltså, under erinran att genom förevarande förvaltningsgrundens antagande Kongl. Maj:ts den 23 Januari 1836 utfärdade

militieboställsordning icke vidare torde komma att i afseende å ifrågasvarande kronoegendomar tillämpas, framhålla, att skäl icke förefinnas till biträdande af det utaf Herr Janne Marcuson framställda förslag om tillträdande arrendators skyldighet att ställa särskild borgenssäkerhet för afträdande arrendators fordran å ersättning för gjorda öfverbyggnader.

16:de punkten. Ehuru väl Utskottet föreställt sig, att det bör ligga i kronans intresse, att arrendatorn jemväl brandförsäkrar gröda och inventarier, enär i annat fall kronan löper risk att en genom eldsolycka utarmad arrendator icke förmår fullgöra de honom enligt arrendekontraktet åliggande förpligtelser, har Utskottet dock icke ansett någon föreskrift i sådant hänseende böra här intagas, helst svårigheter torde möta att bestämma storleken af det belopp, hvartill brandförsäkringen i detta fall borde tagas, hvadan denna punkt alltså syntes böra i oförändradt skick antagas.

22:dra punkten. Utskottet, som delar den uti förenämnda, af Herr Hans Johnsson inom Andra Kammaren väckta motion uttalade mening, att kronan bör tillse det torparne å statens utarrenderade egendomar icke betungas genom oskäligt hårda kontraktsvilkor, har ansett, att, ehuru torpare visserligen å ena sidan bör genom kontrakt tillförbindas att fullgöra de prestationer, hvilka med torpets innehafvande äro förenade, arrendatorn å andra sidan icke bör ega rätt att utkräfvat drygare pålagor, än hvad som vid egendomens uppskattning till utarrendering af uppskattningsnämnden beräknats af sådan lägenhet skola utgå; och har Utskottet funnit sig böra föreslå ett tillägg till förevarande punkt i sådant syfte; lärande Herr Hans Johnssons omförmälda motion få anses vara härigenom besvarad.

23:dje punkten. I afseende å valet af de i denna punkt omförmälda gode män har Utskottet ansett att, om af- och tillträdare icke blifva om valet ense, gode männen böra utses allena af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet, hvilken har att handlägga andra frågor rörande utarrenderingen af kronans fastigheter; och då, derest jemväl domaren i orten skulle ega att utse desse gode män, det måhända vore nödigt att föreskrifva i hvilka fall den ena eller andra myndighetens biträde borde anlitas, har Utskottet funnit sig böra föreslå, att de i slutet af punktens första moment förekommande orden »eller domaren i orten» må utgå.

Då det synes vara af synnerlig vikt för arrendator att vid egendomens emottagande erhålla tillräcklig quantitet foder för kreaturens uppfödande, intill dess de kunna å bete utsläppas, har Utskottet ansett att i arrendekontrakten böra inflyta bestämmelser om att vårfoder till visst belopp skall af frånträdande arrendator tillträdaren utan ersättning tillhandahållas.

Beträffande det derutöfver vid arrendets frånträdande befintliga förråd af hö och halm, har Utskottet, i likhet med hvad Kongl. Maj:t föreslagit,

ansett, att detsamma bör å tillträddaren öfverlåtas mot viss ersättning; men då foder endast undantagsvis får från egendomen bortföras och en stor del af dess värde ligger uti den efter dess uppställande uppkomna gödsel, har Utskottet lika med komiterade ansett, att det värde, hvarefter foderöfverskottet må lösas, bör en gång för alla sättas till hälften af det vid egendomens afträde i orten gångbara pris, och att ersättningen för detta foder endast i det fall, att öfverenskommelse om priset och qvantiteten m. m. icke kan träffas, må af gode män bestämmas.

28:de punkten. I enlighet med hvad 1877 års Riksdags Stats-Utskott i sitt förenämnda utlåtande föreslagit, har Utskottet ansett, att arrendator må jemte eller i stället för borgen aflemna, förutom obligationer, andra af vederbörande godkända säkerhetshandlingar. Sådana handlingar, exempelvis intecknade skuldebref, torde nemligen oftare, än hvad fallet är med obligationer, finnas i den jordbrukande allmänhetens ego; och för domänstyrelsen torde större svårigheter icke möta för bedömandet af de sålunda erbjudna handlingarnes säkerhet än för afgörandet af, huruvida stäld borgen må vara antaglig.

Hvad härefter beträffar den af Kongl. Maj:t föreslagna sammanföring af skogsförvaltningen med förvaltningen af domänerna under en styrelse, har Herr Departementschefen i ofvannämnda statsrådsprotokoll anfört, att en sådan sammanföring onekligen erbjöde åtskilliga fördelar, bland hvilka särskildt framhållits, att en dylik förening möjligen i en framtid skulle kunna leda till en sammansmältning af domän- och skogspersonalen i orterna, hvarigenom både besparing för statsverket skulle vinnas och enhet i förvaltningen befordras. Vid detta förhållande och då af den utredning, ofvan omförmälde särskilde komiterade lemnat, syntes framgå, att den ifrågasatta föreningen kunde ega rum utan åsidosättande af någondera förvaltningens intressen; då genom denna förening någon, om än icke synnerligen betydlig, besparing för statsverket bereddes; då en ytterligare utsträckning af det nuvarande provisoriet med tillförordnade, ofta ombytta och, hvad Skogsstyrelsen anginge, särdeles knappt lönade tjänstemän icke kunde undgå att medföra synnerligen menliga följder för den högst dyrbara statsegendom, som utgjorde föremål för hvardera förvaltningens omsorger; och då det följaktligen, äfven om en annan organisationsform än den nu föreslagna kunde ur en eller annan synpunkt vara att föredraga, för båda förvaltningarne syntes i främsta rummet vara af vikt, att den ovissa ställning, hvaruti de för närvarande befunne sig, måtte upphöra och en fast organisation för båda ernås, hade Herr Departementschefen ansett

sig för sin del böra understödja förslaget om inrättande af en för jordbruks-egendomarne och skogarne gemensam styrelse.

På de sålunda anförda skäl, hvilka synas Utskottet i allmänhet ega full giltighet, och med särskildt fästadt afseende derpå att, om de nu framlagda grunder för förvaltningen af kronans domäner varda i hufvudsak godkända, beröringspunkterna emellan dessa båda förvaltningsgrenar torde komma att ökas i sådan grad, att det på behandlingen af en mängd dithörande frågor af ganska framstående betydelse skulle verka ofördelaktigt, om de skulle af tvänne särskilda embetsverk utredas och afgöras, har Utskottet funnit sig böra understödja Kongl. Maj:ts förslag om att förvaltningen af kronans jordbruksdomäner och skogar må förläggas under en gemensam styrelse.

Innan Utskottet går att yttra sig öfver de för förvaltningen af kronans skogar och domäner utaf Kongl. Maj:t nu äskade anslag, har Utskottet, för jemförelse med de kostnader, som för samma ändamål förut utgått, velat meddela följande, på grund af de uti förenämnda statsrådsprotokoll (se Kongl. Maj:ts prop. sid. 20 och 28) meddelade uppgifter, gjorda beräkningar af de för närvarande utgående och de enligt Kongl. Maj:ts förslag förestående utgifter i detta hänseende.

För närvarande utgår

För domänafdelningen i Kammarkollegium	kr.	40,393: 09	
Till aflöning och arfvoden åt domänintendenter samt för domänärendenas handläggning hos länsstyrelsen	»	42,300: —	
Resekostnader	»	14,661: —	97,354: 09.
<hr/>			
För Skogsstyrelsen: å ordinarie stat	kr.	31,300: —	
från reservationsanslaget till skogsväsendet	»	16,040: —	
å extra stat	»	3,380: —	50,720: —
<hr/>			
Summa kr.		148,074: 09.	

Af Kongl. Maj:t föreslagen kostnad:

För centrala domänförvaltningen	kr.	42,600: —	
För lokala domänförvaltningen	»	60,000: —	
Resekostnader, förslagsanslag	»	20,000: —	122,600: —
<hr/>			
Transport		122,600: —	

	Transport kr. 122,600: —
För skogsförvaltningen	kr. 52,400: —
Till biträdande skogsingenjörer	» 2,400: —
Ved, expenser m. m., hvarför utgifterna förut utgått från Skogsstyrelsens ordinarie anslag, men beräknats skola för framtiden utgå från hufvudtitelns expensanslag	» 6,550: — 61,350: —
	Summa kr. 183,950: —

Det af Kongl. Maj:t nu framlagda förslaget visar således en ökning i kostnaderna af 35,875 kronor 91 öre; hvartill äfven torde böra läggas en förhöjd kostnad för utgående af ålderstillägg. Härvid har Utskottet tillika velat anmärka dels att, enligt hvad i förenämnda statsrådsprotokoll finnes antydt, äfven med en oförändrad organisation af ifrågavarande förvaltningsgrenar, en anslagstillökning af 7,230 kronor ansetts oundgängligen nödig för uppehållande af Skogsstyrelsens verksamhet, och dels att för upprättande af kartor i och för kronoegendomarnes utarrendering ansetts erforderligt ett anslag af 5,000 kronor, hvilket dock, enligt hvad i statsrådsprotokollet anføres, icke ansetts nödvändigt att nu begära, då utgiftssumman icke kunnat med säkerhet beräknas och densamma, såsom hittills egt rum, kan under förskottstitel anvisas för att derefter årligen hos Riksdagen anmälas till ersättande.

I fråga om det af Kongl. Maj:t begärda anslaget till den centrala domänförvaltningen har Utskottet velat erinra, att skäl icke synts förefinnas, hvarför lönen för chefen vid ifrågavarande styrelse skall upptagas till högre belopp än den, hvartill vid de under senaste åren skedda regleringar af lönerna för de centrala, administrativa embetsverken chefernes löner i allmänhet blifvit bestämda, eller 9,000 kronor, fördelade i lön, 6,200 kronor, och tjänstgöringspenningar, 2,800 kronor; hvadan Utskottet funnit sig böra tillstyrka, att chefers löneförmåner må till nämnda belopp nedsättas. — Vidare har Utskottet, beträffande aflöningsstaten för domänstyrelsen, funnit anmärkningsvärdt, att, i olikhet med hvad i allmänhet vid upprättandet af stater för de centrala embetsverken hittills egt rum, någon andra gradens tjänsteman icke ansetts böra i styrelsen anställas. I anledning häraf har också det oegentliga förhållande uppstått, att inom ifrågavarande embetsverk, enligt Kongl. Maj:ts förslag, skulle komma att finnas mot en chef för hela verket och fem byråchefer, eller tillsammans sex chefer, endast sex, eller, med inräknande af ombudsmannen och registratorn, åtta underlydande tjänstemän; och då, i saknad af tjänstemän i andra graden antagligen största delen af de i öfriga embetsverk på sådan tjänsteman ankommande göromål skulle

här komma att åläggas tjänstemännen i tredje graden, har Utskottet föreställt sig hinder icke böra möta att, med befrielse för sistnämnda tjänstemän af dylika göromål, till desammas bestridande anställa å jordbruksafdelningen en och å skogsafdelningen två tjänstemän af andra graden i stället för motsvarande antal tredje gradens tjänstemän. Härigenom skulle vinnas fördelen af att inom hvarje af styrelsens afdelningar funnes endast *en* byråchef, hvilken, lättare än om chefsbefattningarne blefve två eller tre inom hvarje afdelning, skulle kunna öfvervaka enheten och ordningen i göromålens bestridande. Dertill kommer, att, så väl med afseende å nödvändigheten af, att vid semester eller sjukdomsförfall för tjänsteman i tredje graden en underordnad tjänsteman inträder i utöfvandet af hans göromål, som ock för en jemnare befordran från lägre till högre grad inom verket, det syntes vara för en ändamålsenlig organisation af domänstyrelsen erforderligt, att andra gradens tjänster äfven i detta verk blifva tillsatta. På grund häraf har Utskottet ansett sig böra föreslå, att å jordbruksafdelningen må tillsättas en tjänsteman i hvardera af tredje och andra graden samt två tjänstemän i första graden, äfvensom att tjänstemännen å skogsafdelningen må utgöras af en i tredje, två i andra och fyra i första graden. — Genom de nu föreslagna förändringarne i den af Kongl. Maj:t framlagda aflöningsstat för domänstyrelsen skulle åstadkommas en besparing i kostnaden af 6,700 kronor; och skulle alltså aflöningsstatens slutsumma komma att utgöra 88,300 kronor.

Till närmare upplysning rörande det å ifrågavarande aflöningsstat uppförda anslaget till vikariatsersättningar m. m. å 22,300 kronor, hvilket anslag Utskottet ansett till fullständigare antydande af dess ändamål böra benämnas »anslag till vikariatsersättning, arvoden för byggnadsplaners granskning, åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryckningskostnader», har Utskottet velat anmärka, att samma anslag enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle komma att fördelas på följande sätt, nemligen:

Jordbruksafdelningen.

2 Amanuenser à 1,500 kronor hvardera	3,000: —	
1 Byggnadsbiträde	2,000: —	
2 Extra biträden à 800 kronor	1,600: —	
Flitpenningar	500: —	
Renskrifning, annons- och tryckningskostnader	2,800: —	9,900: —
	Transport	9,900: —

Transport 9,900: —

Skogsafdelningen.

2 Amanuenser à 1,500 kronor hvardera	3,000: —	
1 Dito	1,200: —	
Renskrifning, annons- och tryckningskostnader	4,500: —	8,700: —

Vikariat och extra biträden	2,150: —	
1 Amanuens åt registratorn	1,500: —	
För slutsummans jemnande	50: —	3,700: —

Summa 22,300: —

I afseende å de ofvan intagna vilkor, hvilka enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle bestämmas för rättigheten att åtnjuta de nu ifrågasatta löneförmånerna, har Utskottet visserligen icke i hufvudsak funnit anledning till anmärkning mot hvad Kongl. Maj:t i sådant hänseende hemställt; men då i några fall bestämmelser, som vid de under senaste åren verkställda löne-regleringar för statens embets- och tjenstemän i allmänhet influtit bland vilkoren för åtnjutande af aflöningarne, uti nu förevarande grunder uteslutits, utan att anledningen till ett sådant uteslutande blifvit uppgifven, har Utskottet, som ansett med god ordning öfverensstämmande att, så vidt möjligt är, vid likartade befattningar inom embetsverken fullkomligt enahanda vilkor för aflöningarnes åtnjutande varda stadgade, trott sig böra föreslå följande ändringar och tillägg till förenämnda, af Kongl. Maj:t nu framlagda vilkor, nemligen

i första punkten, att efter ordet »stadgad» må tilläggas: »äfvensom derest i en framtid verkets ställning inom förvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom sjelfständigt embetsverk anses, vara förpligtad att, med bibehållande af den tjenstegrad och aflöning han innehar, efter den nya arbetsordningen sköta de med tjensten förenade göromål»;

i femte punkten, rörande skyldighet för tjenstemän i lägre grad att bestrida högre befattning inom verket, att sådan skyldighet jemväl må under uppgifna vilkor inträda, när det erfordras i följd af tjensteresor;

i följande punkten, att orden: »der förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjenst i samma lönegrad är enligt stat medgifven»

må utbytas mot orden: »der förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjänst i samma lönegrad anses böra medgifvas»;

i sista punkten, att den der omförmälda semester må åtnjutas, »när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske».

Enligt hvad ofvan är meddeladt, har Kongl. Maj:t föreslagit, att för ordnande af den *lokala domänförvaltningen* måtte å extra stat anvisas dels till aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna 60,000 kronor och dels till resekostnader ett förslagsanslag af 20,000 kronor.

Uti det af komiterade uppgjorda förslag rörande domänintendenternes aflöning, finnes anfördt, att, enligt komiterades åsigt, särskilde domänintendenter borde anställas i rikets samtliga län, utom Blekinge och Västernorrlands, hvarest kronan blott hade några få utarrenderade egendomar. Endast i 13 uppgifna län hade emellertid domänintendenternes åligganden synts vara af den gifna omfattning, att bestämda löner åt dem borde anvisas, under det att i öfriga 9 län arfvoden borde för hvarje år, efter inhemtande af Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvandes yttrande och på förslag af den centrala förvaltningsmyndigheten, anslås af medel, som för detta ändamål borde ställas till Kongl. Maj:ts förfogande; och hade komiterade fördelat aflöningsförmånerna för domänintendenterne i förenämnda 13 län på följande fyra klasser, nemligen:

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Summa.	
1:sta klassen, omfattande 3 län	3,500	—	1,500	—	5,000	—
2:dra » » 4 »	3,000	—	1,500	—	4,500	—
3:dje » » 2 »	2,800	—	1,200	—	4,000	—
4:de » » 4 »	2,000	—	1,000	—	3,000	—

varande derjemte afsedt, att dessa domänintendenter skulle komma i åtnjutande af två ålderstillägg å 500 kronor hvarterdera.

Med inberäkning af det belopp, komiterade ansett böra anvisas såsom arfvoden åt de endast för den yttre förvaltningen anställda domänintendenterne, och hvilket komiterade upptagit till 6,000 kronor, skulle, enligt

komiterades förslag, hela summan af domänintendenternes aflöningsförmåner, ålderstillägg oberäknade, uppgå till 59,000 kronor. Härtill komme, såsom ytterligare kostnader för den lokala administrationen, dels 6,000 kronor till vikariatsarfvoden under föreslagen semester för domänintendenterna af de tre första aflöningsklasserna samt till biträden å länsstyrelsernas domänafdelningar, dels förslagsvis 18,000 kronor till resekostnader vid domänförvaltningen, dels slutligen 5,000 kronor för upprättande af nya eller öfverseende af redan befintliga kartor öfver kronoegendomarne, till följd hvaraf kostnaden för den lokala domänförvaltningen skulle i dess helhet komma att uppgå till 88,000 kronor.

Af förenämnda statsrådsprotokoll inhemtas, att Herr Departementschefen, som, i olikhet med hvad komiterade föreslagit, ansett det tills vidare icke böra ifrågakomma att för flera eller färre lån på förhand bestämma, hvilken ställning domänintendenten borde intaga i afseende å domänärendenas handläggning inom länsstyrelsen, dock ansett, att vid bestämmandet af det belopp, som kunde böra äskas för domänförvaltningen i orterna, borde läggas till grund den beräkning öfver anslagsbehofven i detta hänseende, som komiterades förslag innehölle. Emot hvad komiterade härutiinnan vidare hemställt har Herr Departementschefen anmärkt, att förslaget att åt vissa bland domänintendenterna bereda semester icke vore af omständigheterna påkalladt, då, äfven om domänintendenten gjordes till föredragande hos länsstyrelsen, det rörliga lif, som åtföljde hans öfriga tjensteutöfning, borde verka till fyllest för det ändamål, som eljest med semesterledighet afsåges. Det belopp, komiterade upptagit till vikariatsarfvoden under semester, ansågs följaktligen kunna undvaras. I öfrigt syntes komiterades ifrågavarande beräkning, särdeles då hänsyn toges dertill att, om endast förordnanden för kortare tid komme att å domänintendentsbefattningarna meddelas, förslaget att genom ålderstillägg efter hand bereda domänintendenterna en förbättrad ställning finge förfalla, icke lemna rum för någon väsentlig anmärkning. Någon nedsättning i de beräknade beloppen borde kunna ega rum, enär, efter afgifvandet af komiterades förslag, en omständighet tillkommit, som i någon, om ock ringa mån verkat till förbättring i domänintendenternes vilkor. Genom det af Kongl. Maj:t den 11 februari 1881 utfärdade nya resereglemente hade nemligen det till domänintendent under tjänsteresor utgående dagtraktamente blifvit förhöjt från 7 till 10 kronor, och med afseende å detta förhållande, hvilket särdeles för domänintendent i län, der en större mängd tjänsteresor förekommo, icke saknade sin betydelse, kunde det antagas att de anslagsbelopp, komiterade beräknat till aflöning och arfvoden åt domänintendenter samt för domänärendenas handläggning hos länsstyrelsen, skulle, inberäknadt hvad som af-

ginge i händelse semester för domänintendent icke komme i fråga, kunna minskas med 5,000 kronor, eller till 60,000 kronor.

Äfven med den i statsrådsprotokollet antydda nedsättning i de af komiterade föreslagna aflöningsförmåner för domänintendenterna har Utskottet emellertid ansett att dessa tjenstemäns löner, skulle komma att blifva alltför höga, hvadan en ytterligare nedsättning deri synts skäligen böra ega rum. Med afseende härå och då dertill kommer, dels att enligt Utskottets förmenande hinder icke bör möta att under en och samma domänintendents tjenstområde förlägga tvenne närgränsande län med jemförelsevis mindre antal kronogods samt dels att de till domänintendenterna hörande åligganden inom åtskilliga län otvifvelaktigt torde med fördel kunna, på sätt hittills egt rum, anförtros åt kronobetjeningen, har Utskottet ansett, att anslaget till aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna skäligen bör kunna till 45,000 kronor nedsättas.

Deremot har Utskottet icke funnit sig föranlåtet att föreslå minskning i det till 20,000 kronor beräknade anslaget till resekostnader, hvilket blifvit såsom förslagsanslag upptaget, ehuru visserligen ej oväsentliga besparingar i kostnaderna för domänintendenternas tjensteresor torde kunna åstadkommas, derest lägre resekostnads- och traktamentsersättning tillades dem än den, som, enligt hvad ofvan är omförmäldt, nu anses böra till dem utgå. Genom Kongl. Maj:ts nådiga bref den 14 November 1879 bestämdes, att domänintendent skulle få beräkna rese- och traktamentsersättning efter då gällande reglementes femte klass, men genom Kongl. brefvet den 4 November 1881 är förordnadt, att rese- och traktamentsersättningen skulle utgå efter tredje klassen af resereglementet den 11 nästförutgångna Februari. Denna ersättning, som för resa beräknas efter lega för två hästar eller första klass på ångbåt och jernväg jemte dagtraktamente af 10 kronor, har emellertid synts Utskottet allt för hög och icke öfverensstämmande med den tjensteställning i allmänhet, som, enligt Utskottets uppfattning, domänintendenterna böra intaga; hvadan Utskottet förestält sig, att ifrågavarande tjenstemäns ersättning för tjensteresor lämpligen bör utgå efter fjerde klassen i nu gällande resereglemente, eller vid resa med skjuts efter lega för två hästar, på ångbåt efter afgift för en hyttplats eller, när hytt ej förekommer, en salongsplats och på jernväg efter afgift i andra klassens vagn eller, när denna klass ej finnes, första klassens vagn samt med dagtraktamente af sex kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med hänvisande till hvad i föreliggande ärende finnes meddeladt dels i det vid Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition fogade, här ofvan åberopade statsrådsprotokoll öfver finansärenden af den 23 December nästlidna år, dels i det af särskilda komiterade utarbetade förslag till domänförvaltningens ordnande samt dels i Kammarkollegii och Skogsstyrelsens utlåtanden öfver samma förslag, får Utskottet hemställa:

A. att Riksdagen må för förvaltningen af kronans domäner antaga följande grunder:

1:o. All kronans fasta egendom, som ej med stadgad åborätt innehafves eller är till visst statsändamål anslagen och till följd deraf antingen till omedelbart begagnande upplåten eller stäld under särskild embetsmyndighets vård, skall stå under inseeende af en i hufvudstaden förlagd domänstyrelse *och under närmare tillsyn af en lokalförvaltning samt utarrenderas på sätt här nedan stadgas.*

2:o. Innan kronan tillhörig jordegendom utarrenderas, skall skogsmarken derifrån skiljas, så framt densamma, till fördel för kronan, kan ensam för sig eller tillsammans med annan kronans skogsmark såsom kronopark förvaltas och ej ligger i samfällighet med enskild egendom.

3:o. Skogsmark, som ej afsättes till kronopark, upplåtes jemte jordegendomen på arrende, med rätt för arrendatorn att i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan och de närmare bestämmelser, arrendekontraktet innehåller, använda skogen till *skogsfångst samt till bete, der sådant utan men för skogens återväxt kan medgifvas;* dock må, der skogen är *af betydighet*, densamma från arrendet undantagas, med rätt för arrendatorn att *erhålla årlig utsynning* af husbehofsvirke till belopp, som i arrendekontraktet angifves, hvarjemte, i händelse skogens bevakning finnes böra åt arrendatorn uppdragas, ersättning härför må honom *tilläggas.*

4:o. Arrende af kronan tillhörig jordegendom skall i allmänhet omfatta 20 år; dock må i afbidan på skiftes eller vattenaflednings fullbordan, så ock i händelse under närmast följande åren annat sådant förhållande antages inträda, som på arrendevärdet väsentligen inverkar, utarrendering ske på kortare tid. Anses större odlings-

företag böra å en egendom utföras, ankomme på Kongl. Maj:t att, efter framställning af domänstyrelsen, förordna, huruvida egendomen må upplåtas på arrende för längre tid, dock ej öfver 30 år, med skyldighet för arrendatorn att de nödiga befunna odlingarne under arrendetiden verkställa.

För arrende af annan kronans fastighet må tiden i hvarje fall efter för handen varande förhållanden af domänstyrelsen bestämmas.

5:o. När kronans fördel anses sådant fordra, må flere egendomar under ett arrende upplåtas eller en egendom i flere lotter utarrenderas.

Likaledes må qvarnverk, vattenfall, fiske, sten- eller kalkbrott, torfmosse eller annan lägenhet vid utarrendering af den egendom, hvartill densamma hör, jemte nödigt utmål undantagas och på särskildt arrende upplåtas, om högre afkomst derigenom kan påräknas.

6:o. Då utarrendering förestår af kronan tillhörig jord-egendom, skall, efter noggrann undersökning af alla egendomens förhållanden, så till byggnad som in- och utegor, domänintendent *eller vederbörande kronobetjening* i samråd med två i landtbruks- och affärsförhållanden kunnige män, hvilka, jemte lika antal suppleanter, för länet i dess helhet eller viss af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bestämd del årligen *af landstinget utses, uppgöra förslag* till sättet för egendomens utarrendering, till de närmare arrendevilkoren i afseende på nybyggnads- och andra skyldigheter, samt till den arrendeafgift, emot hvilken egendomen kan anses skäligen böra upplåtas; *egande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, efter som nödigt prövas, tillkalla* skogstjensteman, landtmätare, landtbruksingeniör och byggnadskunnig person, *för att härvid biträda. Det sålunda upprättade förslaget skall derefter, tillika med beskrifning öfver egendomen, af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande jemte eget yttrande till domänstyrelsen insändas.*

7:o. Sedan arrendevilkoren blifvit af domänstyrelsen fastställda, varde, efter kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och det arrendevärde, domänstyrelsen ansett egendomen böra betinga, samt öfriga nödiga anvisningar, arrendet utbjudet

å offentlig auktion, hvilken förrättas samtidigt hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet och å plats i orten, som af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bestämmes, af kronofogden eller annan af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förordnad kronobetjent.

Före auktionen må jemväl skriftliga förseglade anbud ingifvas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilka anbud, sedan det muntliga utropet blifvit med klubbslag afslutadt, öppnas och jemte de erhållna muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning.

Har förre arrendatorn egendomen väl skött, hvarom yttrande bör, till domänstyrelsens ledning, afgifvas så väl af vederbörande uppskattningsmän vid arrendevärderingen som af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet, ege domänstyrelsen arrendet till honom ånyo upplåta mot erläggande af högsta erbjudna arrendeavgift, eller, om denna understiger det fastställda arrendevärdet, *emot detta senare värde* svarande belopp.

Eljest antager styrelsen till arrendator den högstbjudande, som för sitt anbud stält godkänd säkerhet, der anmärkning emot hans frejd icke förekommit och han icke förverkat arrenderätt till kronoegendom under sådana omständigheter, att styrelsen finner honom till arrendator olämplig. *Är antagligt anbud, motsvarande minst det åsatta arrendevärdet, icke afgifvet, bör arrendet å ny auktion utbjudas.*

På styrelsen ankomme derefter att, med iakttagande af ofvan stadgade villkor i afsende å säkerheten samt arrendators person och frejd, arrendet åt den vid den senare auktionen högstbjudande upplåta eller, i händelse antagligt anbud dervid icke erhållits, om egendomens skötsel tills vidare efter omständigheterna förordna.

Ej må någon klaga deröfver att hans anbud ej antagits.

8:o. Är genom gällande kontrakt optionsrätt till arrende innehafvaren tillförsäkrad, och har han egendomen väl brukat, hvilket tillhör domänstyrelsen att, efter derom vid arrendeuppskattningen och af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifna yttranden, pröfva, skall arrendet, innan detsamma offentligen utbjudes, till det fastställda arrendevärdet hembjudas förre arrendatorn.

Göres ej inom förelagd tid anmälan om arrendets öfvertagande, anses optionsrätten förfallen, och varde arrendet å auktion utbjudet.

9:o. Vid utarrendering af jordegendom på kortare tid än 20 år, äfvensom af fiske eller annan lägenhet, som ej är att till jordegendom hänföra, förfares på sätt domänstyrelsen för hvarje fall finner lämpligast.

10:o. Arrendeafgiften skall alltid vara i penningar bestämd och för hvarje arrendeår erläggas vid allmän kronopubbörsstämma det kalenderår, då arrendeåret utlöper.

11:o. Ligger arrenderad kronoegendom i sin helhet eller till någon del i samfällighet med enskild egendom, när arrendet tager sin början, må arrendatorn å samfälda området äfvensom, sedan samfälligheten upphört, å det område, som dervid blifvit egendomen tillagdt, kronans rätt för den arrenderade egendomens nytta begagna; iakttag dock hvad för ty fall lag bjuder samt de af samfälligheten, så länge den fortfar, härrörande förpligtelser, så ock efter dess upphörande den hushållningsplan, som för dervid utbruten och egendomen tillagd skogsmark varder fastställd.

12:o. Hörer till arrenderad egendom andel i härads- eller sockenallmänning, eller rätt till annan förmån utom egendomens område, komme det arrendatorn till godo, der ej annorlunda i arrendekontraktet stadgas.

Arrendator ege i ingen händelse anspråk på dagsverken eller *arbetsskyldighet* från jord, som ej till egendomen hörer, eller på ersättning derför.

Vid utarrendering skall iakttagas att, der ej Kongl. Maj:t på domänstyrelsens framställning annorlunda förordnar, den förmån af mulbete eller utsyning från kronopark, hvaraf egendomen särskildt varit i åtnjutande, från arrendet undantages.

13:o. Arrendator eger att, i den utsträckning arrendekontraktet medgifver, begagna å egendomen befintlig torfmosse, som icke blifvit från arrendet undantagen, äfvensom att, om tillgång finnes, *enligt meddelad anvisning* upptaga dyjord, mergel, lera eller andra jordens beståndsdelar till åkerns och ängens förbättrande.

Till anläggande och drifvande af tegelbruk eller kalk-

bränning erfordras tillstånd af domänstyrelsen, som jemväl bestämmer villkoren därför.

14:o. Arrendatorn skall städs i fullgodt stand underhålla vid egendomen befintliga byggnader och anläggningar.

Den husröteersättning, som afträdaren enligt syn kan kännas skyldig utgifva, må tillträdaren uppbära på sätt, hvarom stadgas i 32:dra punkten.

15:o. Arrendators nybyggnadsskyldighet skall, der så ske kan, före egendomens utarrendering såväl i afseende på byggnadernas beskaffenhet som kostnaden derfor noggrant bestämmas och i arrendekontraktet angifvas.

Kan sådant byggnadsförslag ej på förhand uppgöras, bör, med hänsyn till egendomens storlek och dess beskaffenhet till egor och befintliga åbyggnader, vid arrendevärderingen föreslås och genom kontraktet bestämmas visst för år beräknadt belopp i penningar, icke öfverstigande en tiondedel af det föreslagna arrendevärdet, hvilket belopp bör genom byggnad under arrendetiden redovisas eller vid egendomens afträdande till kronan kontant gäldas. Inom sålunda bestämd gräns i afseende på kostnaden, vare arrendator pliktig att, om domänstyrelsen så påfordrar, vid egendomen utföra ny- eller ombyggnad; skoland såväl den tid, inom hvilken det af domänstyrelsen föreskrifna byggnadsarbetet bör vara fullbordadt, som ock byggnadens närmare beskaffenhet och den afräkning, som därför bör ega rum å den i kontraktet stadgade byggnadssumman, bestämmas vid laga syn.

Utan föreskrift i arrendekontraktet eller domänstyrelsens medgifvande, må ombyggnad af kronans hus vid egendomen icke företagas, ej heller ny byggnad uppföras, afsedd att gå i afräkning å arrendatorns byggnadsskyldighet.

Varder med domänstyrelsens begifvande och efter plan, som af densamma blifvit godkänd, byggnad af arrendator uppförd, för hvilken kostnaden är större än som motsvarar den enligt kontraktet bestämda byggnadsskyldigheten, ankomme på domänstyrelsens pröfning, huruvida öfverbyggnaden må arrendatorn godtgöras genom eftergift å närmaste årens arrende eller vid egendomens afträdande af

den nye arrendatorn; dock bör vid bestämmande af sådan godtgörelse tagas i beräkning den nytta, som genom den nya byggnaden kan arrendatorn under återstående arrendetiden tillskyndas.

Ersättning för verkställd öfverbyggnad, hvartill nuvarande arrendator enligt de för hans arrende gällande föreskrifter kan finnas berättigad, skall af den nye arrendatorn gäldas, der icke i arrendekontraktet med honom var der annorlunda bestämdt.

Om, på grund af särskilda förhållanden, hemman eller lägenhet anses lämpligen kunna utan åbyggnad utarrenderas, må arrendator från all byggnadsskyldighet befrias.

16:o. Arrendator åligger att, företrädesvis i brandstodsförening för länet eller i orten, der sådan finnes, för kronans räkning ombesörja och utan afdrag å arrendet bekosta åbyggnadernas brandförsäkring till deras fulla, i behörig ordning uppskattade värde. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eger dock, der anledning dertill förekommer, meddela föreskrift såväl om det belopp, hvarför försäkring bör sökas, som om den anstalt, der försäkringen må ega rum; börande, till ledning för den Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i berörda hänseende åliggande pröfning, vid de å kronans egendomar förekommande synner yttrande afgifvas om åbyggnadernas brandförsäkringsvärde.

17:o. Inträffar brandskada, vare arrendator skyldig att skadan bota till den omfattning, domänstyrelsen bestämmer, och med den brandskadeersättning, som erhålles. Kronan uppbär och tillhandahåller, sedan plan för nybyggnaden blifvit fastställd, arrendatorn brandskadeersättningen i den mån densamma för byggnaden erfordras; skolande, derest kostnaden för nybyggnaden öfverstiger den kronan tillerkända ersättningen, det öfverskjutande beloppet arrendatorn godtgöras genom afräkning å byggnadsskyldigheten, eller, om denna är fullgjord, genom eftergift å närmaste årens arrende eller vid egendomens afträdande af nye arrendatorn.

18:o. Arrendator är skyldig uppföra och underhålla all den stängsel, som i det arrenderade områdets gräns mot annan egendom efter lag bör finnas, men är ej för-

bunden att inom det arrenderade området hägnad uppehålla, der ej annorlunda är genom arrendekontraktet stadgadt, eller vid laga syn finnes nödigt föreskrifva stängsel omkring ängs- eller betesmark, som af ålder varit inhägnad.

19:o. Egendomens åker och äng skola, enligt de närmare föreskrifter, som genom arrendekontraktet meddelas, af arrendator i alla afseenden väl häfdas och i god växtkraft hållas.

20:o. Från det i lag stadgade förbud mot foders förande från bole må undantag kunna ega rum med domänstyrelsens begifvande samt under de villkor, som af densamma föreskrifvas.

Bortförande af gödsel vare ej tillåtet.

21:o. Nyodling må endast ske på de områden och under de villkor, som i arrendekontraktet eller sedermera, på arrendators framställning, af vederbörande förvaltningsmyndighet bestämmes.

Vill arrendator för det arrenderade området eller viss del deraf i väsentlig mån förändra sättet för jordens torrläggning, eller önskar han anlägga ängsvattning, skall sådant ske efter af sakkunnig person uppgjord plan, som af domänstyrelsen godkännes. För dylikt företag, lika som för större odlings- eller täckdikningsarbeten, hvaraf egendomen tillskyndas synnerlig fördel, men arrendator under sin arrendetid ej kan tillgodogöra sig en kostnaden motsvarande inkomst, må, efter domänstyrelsens pröfning, godtgörelse arrendator tilläggas genom skälig minskning i ett eller flera års arrendeafgift.

22:o. Arrendator ege ej att, utan domänstyrelsens medgifvande, borttaga å egendomen befintliga torp eller anlägga nya; och ege arrendator ej heller att utan domänstyrelsens medgifvande pålägga egendomens torpare afgäld eller besvär utöfver hvad som vid egendomens uppskattning blifvit af uppskattningsnämnden bestämdt.

23:o. För det trädesbruk samt den höstplöjning, gräsfrö- och höstsädessådd, som afträdande arrendator, derest icke med tillträdaren annorlunda öfverenskommes, är skyldig att året före egendomens afträdande verkställa i enlighet med tillämpad växtföljd eller kontraktets härutin-

nan meddelade bestämmelser, eger han af tillträdaren åtnjuta ersättning, som, i händelse af tvist, bestämmes af tre gode män, af hvilka af- och tillträdarne välja hvar sin och den tredje utses af de sålunda valde, eller, om desse ej blifva om valet ense, af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet.

Arrendator vare pliktig att vid egendomens afträdande utan ersättning tillhandahålla tillträdaren foder till visst belopp, som varder i arrendekontraktet bestämdt. Det derutöver vid arrendets frånträdande å egendomen befintliga förråd af hö och halm skall af arrendatorn öfverlätas åt tillträdaren mot ersättning motsvarande hälften af det i orten gångbara pris, och hvilken ersättning, derest öfverenskommelse derom icke uppnås, bestämmes af gode män i den ordning, som i nästföregående moment finnes stadgad.

24:o. För alla, arrenderad egendom åliggande utskylder och besvär, med undantag af den egendomen genom skattläggning åsatta ränta och kronotionde, ansvare arrendator utan afkortning å arrendeafgiften.

Dock må arrendator, som på grund af lagligen tillkommet beslut fått under sin arrendetid vidkännas betydligare kostnad för byggnad af kyrka, prestgård eller andra allmänna hus, uppförande af större broar eller anläggning af ny landsväg, jernväg eller kanal, härför åtnjuta godtgörelse i enlighet med bestämmelserna i Kongl. kungörelsen den 16 Januari 1863.

25:o. Har, efter det arrendator antagits, fråga uppstått om vattenafledning, deraf den arrenderade egendomen tillskyndas fördel, men arrendator undandragit sig att i företaget deltaga, och detsamma derefter under kronans medverkan kommit till stånd, skall arrendator från och med arrendeåret näst efter det, då företaget blifvit afsynadt och godkänt, å det belopp, kronan för ändamålet fått utgifva, erlagga fem procent årlig ränta, hvilken ränta debiteras i sammanhang med arrendeafgiften.

Gitter arrendator styrka, att han icke så snart af företaget vunnit fördel, ege domänstyrelsen för den ytterligare tid, som kan finnas skälig, bevilja arrendatorn befrielse från berörda räntegodtgörelse.

26:o. Arrendator vare förbunden att, der sådant för

allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, afstå arrenderad kronoegendom tillhörig mark afvensom inkomstgifvande lägenhet emot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust honom tillskyndas.

27:o. Öfverlåtelse af arrende må endast med domänstyrelsens medgifvande kunna ske.

Dör arrendator, eller varder han i konkurs försatt, ege i förra fallet den aflidnes rättsinnehafvare och i det senare konkursboet att för den del af arrendetiden, som eljest skolat återstå, arrendet på viss person öfverlåta, likasom, i händelse arrendator vid sitt fränfalle efterlemnadt endast en sterbhusdelegare, denne må öfvertaga arrendet, under vilkor dock i samtliga dessa fall, att anmälan derom göres hos domänstyrelsen inom sex månader efter dödsfallet eller konkursens början, samt att den nye arrendatorn af styrelsen godkännes. Der enligt detta stadgande rätt till arrendes öfverlåtande tillkommer sterbhus, i hvilket flere hafva del, må på domänstyrelsen ankomma att, då sådant finnes utan olägenhet kunna ske, låta sterbhusdelegarne för gemensam räkning arrendet bibehålla och egendomens skötsel handhafva genom dertill af sterbhusdelegarne utsedd person, som af styrelsen godkännes. Hafva i konkurs försatt arrendators löftesmän på grund af sin borgen nödgats något utbetala, samt derfor ej af konkursboet undfått godtgörelse, eller har konkursboet ej sedan löftesmännen inom två månader från konkursens början derom gjort framställning, senast två månader derefter utfäst sig att hålla löftesmännen för deras borgen skadeslöse och derfor ställt säkerhet, då bör åt löftesmännen tillerkännas den rätt att öfver arrendet förfoga, som i annan händelse varit konkursboet förbehållen.

Underlåtes anmälan, hvarom här är sagdt, eller framställes ej inom den bestämda tiden ny arrendator eller förvaltare, som af styrelsen godkännes, kommer arrendet, så framt det ej dessförinnan gått till ända, att upphöra, då arrendator aflidit, första fardag sedan ett år förflutit från den Thomedag, som infaller näst efter dödsfallet, och, vid inträffad konkurs, första fardag efter utgången af den tid af sex månader, inom hvilken anmälan om öfverlåtelse bort ske: och varde egendomen, om styrelsen pröfvar skäl

dertill vara, för de återstående arrendeåren genom offentlig auktion till den högstbjudande utarrenderad, för hvilket fall i arrendatorns bo, äfvensom hos löftesmännen för den tid, som deras borgen omfattar, fordringsrätt förbehålles för den förlust, som genom arrendesummans nedgående under hvad förut bestämdt varit dervid kan uppkomma.

28:o. Såsom säkerhet för fullgörande af arrendevilkoren bör för en tid af minst fem år, derest arrende så länge skall fortfaara, och högst åtta år vara stäld borgen af minst två personer, de der borge en för begge och begge för en såsom för egen skuld, och hvilkas vederhäftighet är af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller domaren styrkt. Ansvarighet på grund af dylik borgen må dock icke utsträckas utöfver den tid, för hvilken borgen blifvit ingången.

Arrendator, som sådant föredrager, må antingen, jemte ställande af borgen för arrendevilkoren i öfrigt, såsom säkerhet för arrendeafgiftens erläggande aflemna af staten, allmänna hypoteksbanken, rikets hypoteksföreningar eller af kommuner med Kongl. Maj:ts tillstånd utgifna obligationer, *eller andra af vederbörande godkända säkerhetshandlingar* motsvarande 2 års arrendeafgift, eller ock, i stället för borgen för uppfyllande af arrendevilkoren i deras helhet, nedsätta dylika obligationer *eller säkerhetshandlingar* till belopp, uppgående till 3 års arrendeafgift, dock med skyldighet för arrendatorn i båda fallen att, derest domänstyrelsen finner anledning sådant påfordra, inom viss förelagd tid ställa den ytterligare *säkerhet* styrelsen kan bestämma.

I afseende å obligationernas uppskattning gälle enahanda bestämmelser, som i fråga om obligationer vid uppbördsborgen äro meddelade.

Minst ett år före utgången af den tid, för hvilken borgen blifvit stäld, skall ny borgen aflemnas, så beskaffad, som ofvan sägs; hvarförutom arrendator åligger att, derest någon af löftesmännen dör, eller Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finner löftesman icke vidare kunna för vederhäftig anses, inom tre månader efter erhållet föreläggande ny vederhäftig borgen anskaffa.

29:o. I alla de fall, då anbud göres på arrende af kronoegendom, eller medgifvande begäres till arrendes öfverlåtande eller öfvertagande enligt 8:de eller 27:de punkten, bör, så vida afseende derå skall fästas, aflemnas säkerhet, så beskaffad, som i nästföregående punkt är stadgadt.

30:o. Underlåter arrendator att inom föreskrifven tid erlægga arrendeafgiften eller att iakttaga sina skyldigheter i afseende å säkerheten för arrendevilkorens fullgörande, vare arrenderätten förverkad och arrendator skyldig, om domänstyrelsen så fordrar, att egendomen vid nästföljande års midfasta afträda.

Äsidosätter arrendator i öfrigt de på grund af arrendekontraktet honom åliggande skyldigheter, eller öfverträder han de i detsamma honom medgifna rättigheter, hafve ock förverkat arrenderätten och afträde, derest domänstyrelsen så yrkar och sedan laga domstol derom meddelat beslut, egendomen nästa fardag.

31:o. Då arrenderätt förverkad är, gälle i afseende å egendomens utarrendering och kronans rätt till godtgörelse för möjligen skeende nedsättning i arrendeafgiften hvad i 27:de punkten finnes stadgadt för det fall, att död eller gäldbunden arrendators rättsinnehafvare icke göra sådan anmälan om arrendets öfverlåtande eller öfvertagande som der omförmäles.

32:o. Till utrönande, huru utarrenderad egendom skötes och arrendevilkoren af arrendator fullgöras, skall egendomen hvart femte år eller oftare besigtigas af domänintendent eller den, som Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i hans ställe förordnar.

Syn å utarrenderad kronoegendom skall i stad af rådstufvurätt och på landet af kronofogde med det antal nämndemän, som Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bestämmer, förrättas före egendomens tillträde och derefter under arrendetiden så ofta domänstyrelsen eller Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finner anledning derom förordna.

Den syn, som före egendomens tillträde hålles, och hvilken har till ändamål att bestämma såväl den ersättning, afträdaren i ena eller andra hänseendet må vara skyldig utgifva eller berättigad uppbära, som ock tillträ-

dande arrendatorns åligganden, för såvidt desamma då kunna blifva föremål för pröfning, skall, der icke hinder möter, förrättas under sista året af förut löpande arrendeperiod, på lämplig årstid, då marken är bar.

Det ersättningsbelopp för brister i byggnad och hägnad m. m., som tillkommer tillträdaren efter afdrag af värdet å de för hans räkning af företrädaren fullgjorda prestationer, tillhandahålles honom af domänstyrelsen, som hos den betalningsskyldige genast låter uttaga beloppet.

Kostnaden för syn, som nu är sagd, skola af- och tillträdare med hälften hvardera gälda.

Vid syner bör domänintendent eller den, som dertill i hans ställe af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utses, vara såsom kronans ombud närvarande, och jemväl skogstjensteman vara tillstädes, der Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finner anledning derom förordna.

Mot synemäns beslut ege den, som dermed icke åtnöjes, föra talan efter stämning till domstol inom tre månader från den dag, syneförrättningen afslutats. Instrument öfver synen skall inom trettio dagar efter förrättningen hos kronofogden hållas enskilda parter tillhanda, och exemplar af syneinstrumentet inom samma tid till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande insändas;

- B. att Riksdagen må medgifva:
- dels att i fråga om utarrendering och förvaltning af kronans domäner erforderliga bestämmelser, hvilka icke förekomma i de nyssberörda grunderna för förvaltningen, må få af Kongl. Maj:t meddelas; och
  - dels att, der under första ordnandet af den nya förvaltningen de nu föreslagna grunderna för utarrenderingen icke kunna utföras, hittills gällande former för arrendeupplåtelsen måtte få tillämpas;
- C. att Riksdagen må för inrättande af en för statens jordbruksdomäner och skogar gemensam domänstyrelse, i hvilken den nuvarande Skogsstyrelsen bör uppgå, bevilja ett anslag å ordinarie stat af 88,300 kronor att utgå i enlighet med härhos bilagda aflöningsstat (Bil. Litt. A).
- D. att Riksdagen må för rättighet att åtnjuta förenämnda löneförmåner fastställa följande villkor:
- att embets- eller tjensteman skall vara underkastad den

vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af styrelsen eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan vara stadgad, *äfvensom, derest i en framtid verkets ställning inom förvaltningen så förändras, att det ej längre kan såsom sjelfständigt embetsverk anses, vara förpligtad att, med bibehållande af den tjänstegrad och aflöning, han innehar, efter den nya arbetsordningen sköta de med tjensten förenade göromål;*

att med embete eller tjänst i styrelsen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommunens stat, ej heller annan tjänstebefattning med mindre, den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen i verket; dock att tjänsteman, som från anställning hos Skogsstyrelsen eller Kammarkollegium öfvergår till befattning inom motsvarande grad i den nya styrelsen, må, derest han vid regleringens inträdande redan innehar tjänst utom dessa embetsverk, densamma bibehålla så länge den icke är för tjänstgöringen hos styrelsen hinderlig;

att de med hvarje befattning förenade tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, tjänstens innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, utgå till den, som tjensten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjänst förrätta, eger uppbära hela lönen; men att den, som eljest undfår ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att vid sjukdomsförfall eller när det erfordras *i följd af embetsresor* eller för beredande af semester tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning inom verket, densamma, mot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men eljest af deremot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt inne-

hafvande af tjenst i samma lönegrad *anses böra medgifvas* tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under vilkor att innehafvaren mera än fyra år af denna tid sjelf bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjenst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan eger rum, efter ytterligare fem år på samma vilkor, under iakttagande, hvad såväl den ena som den andra förhöjningen angår, deraf att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, den stadgade tjensteåldern blifvit uppnådd; börande löntagaren dervid tillgodoräknas den tid, som före den nya statens utfärdande förflutit från hans tillträde till tjensten, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial eller förordnande i följd af frågan om verkets omorganisation;

att embets- eller tjänsteman skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjänstår, vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Kongl. Maj:t eller styrelsen, der det tillkommer denna att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma qvarstå; samt

att semester må, *när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske*, åtnjutas af verkets chef och af tredje gradens tjänstemän under en och en half månad samt af första gradens tjänstemän under en månad årligen;

- E. att Riksdagen må för ordnandet af den lokala domänförvaltningen å extra stat för år 1883 anvisa:

till aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna 45,000 kronor; samt till resekostnader ett förslagsanslag af 20,000 kronor;

- F. att Riksdagen i sammanhang med anmälandet af förenämnda beslut må hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte meddela bestämmelser, hvarigenom den till domänintendenter hittills utgående rese- och traktamentsersättning för tjänsteresor må nedsättas;

- G. att Herr Hans Johnssons ofvan omförmälda motion må anses vara genom de i 22 punkten af förestående grunder intagna bestämmelser besvarad; samt
- H. att Herr Janne Marcusons förenämnda motion må af Riksdagen lemnas utan afseende.

Stockholm den 20 April 1882.

På Stats-Utskottets vägnar:

EMIL KEY.

Reservationer:

vid mom. A. (angående grunderna för förvaltningen af kronans domäner);

punkten 6:

a) af Herr Grefve *C. Beck-Friis*: »I likhet med Kongl. Kammarkollegium anser jag, att i denna punkt bestämmelse må intagas om tiden för arrendeuppskattnings verkställande, hvilket torde böra ske minst 2 år före tillträdestiden, enär eljest kan inträffa att, derest ej antagligt anbud erhålles vid första auktionen, arrendator ej hinner träffa nödiga anstalter för egenomens emottagande;»

b) af Herr *Ola Andersson*;

punkterna 6, 7 och 21:

af Herr Grefve *K. Posse*: »Vid uppgörandet af grunder för villkoren af kronans jordegendomar bortarrendering, torde det — näst lagstiftarnes skyldighet att tillse, det gjorda bestämmelser i möjligaste måtto skydda kronans

rätt icke allenast så, att densamma erhåller i arrendeanbud hvad som skäligen kan begäras, utan ock att bestämmelserna i öfrigt blifva så gjorda, att största möjliga sannolikhet finnes för, att hvad som blifvit bestämdt, under hela arrendetiden verkligen kommer att utgå, och dels deri att ej några ovissa anspråk må sedermera i ersättningsväg kunna af arrendatorn framställas, vara en lika oafvislig skyldighet för lagstiftarne — att söka tillse, det dessa villkor varda från början så stälda, att arrendatorn äfven må känna en fullkomlig trygghet, icke allenast under den tid besittningsrätten enligt uppgjordt kontrakt varar, utan ock, att han må kunna hafva en fullt grundad förhoppning, att om han sköter den åt honom öfverlemnade egendomen, enligt de föreskrifter som lemnats och med iakttagande af den omsorg och omtanke, som sällan uteblir, der man vet sig arbeta för eget eller de sinas väl, han eller dessa har ett bestämdt företräde att vid arrendetidens slut få behålla egendomen mot ett nytt arrende, i förhållande till egendomens då varande värde och afkastning, och att pröfningsrätten till en sådan bestämmelse är lemnad åt sakkunnige, men såväl för arrendatorns som jordegarens eller statens väl intresserade mäns omdöme, och att desse män för sitt handlingsätt stå under olikartad och mångfaldig kontroll och ansvar, samt att sålunda vid detta vigtiga skede i arrendatorns lif ej något kan blifva lemnadt åt slumpen att bestämma om och på hvad villkor han skall ytterligare få häfda den jord han egnat sin omsorg åt och der hans barn kanske icke allenast födts och uppväxt, utan äfven med fadren nedlagt sina första arbeten och erhållit den kärlek till fädernehemmet, som erfarenheten lyckligtvis visar kan vara lika stor, äfven då den ej är förenad med den absoluta eganderätten till barndomshemmet.

Att denna lagstiftning ej hittills lyckats förena alla dessa olika anspråk skall jag försöka visa genom återopande af de olika författningars data, som härom anförts i den så kallade stora domänkomiténs betänkande af den 19 Maj 1876, pag. 28—41.

Ser man sålunda tillbaka på denna lagstiftning, så vidt den rör under kronans omedelbara disposition stående egendomar under tiden från 1799, så finner man den då utgifna Kongl. kungörelsen af den 17 December, som hade till ändamål att afhjelpa det dittills rådande missförhållandet, att kronan varit i saknad af den inkomst henne rätteligen bort tillkomma af sina egendomar, sökte hjälpa det derigenom, att man då, likasom nu är ämnadt, öfverlemnade arrenderätten till en fri och öppen täflan och hvarvid den öfverlemnades åt den högstbjudande utan att tillförsäkra honom något företräde vid nytt kontrakts ingående, men oakadt denna föreskrift hade åsyftad verkan att för tillfället uppdrifva inkomsten af statens jordegendomar, ansåg 1809 års Riksdag det ej vara skäl att i statens hand behålla dessa egendomar,

men lyckligtvis hade ej då landets regering denna åsigt, hvarföre i stället för år 1810 års urtima Riksdag af regeringen föreslogos åtskilliga förändringar i 1799 års författning, som, sedan desamma af Riksdagen antagits,ingo ett uttryck i Kongl. kungörelsen den 3 December 1810 och hvilken fortfor att vara gällande till år 1847, då man i erfarenhet af den vid utarrenderingen medgifna obegränsade täflan, hvilken föranledt antingen arrendatorns oförmåga att fullgöra arrendevilkoren, eller ock, att egendomen vid arrendetidens slut aflemnades vanskött och i försämradt skick, vidtog genomgripande förändringar i utarrenderingssättet. Genom Kongl. kungörelsen den 17 Juli 1847 infördes föreskriften af maximi- och minimiuppskattning samt att städja i kontanta penningar skulle lemnas vid anbud öfverstigande maximum, och tillförsäkrades under vissa förutsättningar och förbehåll arrendatorn att vid arrendetidens slut erhålla option å sitt arrende. Då emellertid ej genom sistnämnda kungörelse arrendetiden blifvit inskränkt från den långa tid af 30 år den hittills varat, blef genom Kongl. kungörelsen den 19 Juli 1860 arrendetiden begränsad till 20 år, som den för närvarande utgör, likasom genom Kongl. kungörelserna den 11 Maj 1855 och den 14 Januari 1871 blef bestämdt, att alla arrenden skulle beräknas i endast penningar. Det ofullständiga och knapphändiga sätt, hvarpå dessa minimi- och maximivärden emellertid blefvo satta genom kronobetjeningen i orten och hvarvid ej någon garanti lemnades, att någon i landtbruk fullt hemmastadd person finge yttra sig om uppskattningen, föranledde emellertid, att icke sällan inträffade, att en arrendator, efter erhållet nytt arrende, mot oskäligen vinst och hög afträdes-summa afstod sitt arrende till ny spekulant, hvarföre genom Kongl. kungörelsen den 7 Augusti 1863 gjordes den förändringen, att vid dessa värderingar en landtmätare samt en eller två i landtbruk kunnige män skulle härvid biträda, samt att den slutliga pröfningsrätten skulle från Konungens Befallningshafvande i orterna öfverflyttas till Kongl. Kammarkollegium, men äfven dessa försigtighetsmått vid värderingarne ansågos ej tillfyllestgörande för betryggande af kronans rätt, hvarföre genom Kongl. kungörelsen den 24 Maj 1875 optionsrätten för framtiden upphörde att vara gällande.

Utan att bestrida, att hvar och en af dessa förändringar i denna så högst viktiga fråga voro berättigade, när de gjordes, utvisa de dock, att man sökt att uppnå något, som för såväl jordegaren, staten, som ock för arrendatorn varit samtidigt fördelaktigt, utan att dock deri lyckas. Huruvida man nu skall, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit och Utskottet tillstyrkt, uppnå detta förhållande, betviflar jag högeligen.

Den enda samstämmighet för dessa olika intressen, som genom nu framlagda förslag skall vinnas, tror jag blir deri, att *det för båda parterna skall blifva alldeles otillfredsställande*, under det att de föregående lagstadgandena

åtminstone haft den fördel, att det för ena parten haft fördelar, fastän på den andras bekostnad. För att nu lemna arrendatorn några förhoppningar att erhålla ersättning för nedlagda större kostnader i den arrenderade jordens förbättring, genom större odlings- och täckdikningsarbeten, har man, enligt 21 punkten af grunderna, tänkt tillförsäkra honom ersättning, efter domänsstyrelsens pröfning, genom skälig minskning i ett eller flera års arrenden. Hvart en sådan föreskrift skall leda, torde ej vara svårt att inse, nemligen till en mängd obefogade anspråks framställande och slutligen missnöje å arrendatorernes sida, då de ej kunna uppfyllas, helst som pröfningsrätten häraf *endast* skall öfverlemnas till hans motpart, eller jordegarens ombud, äfvensom hvad tidsförlust och obehag för denna styrelse skall uppstå, förutom till hvilka ersättningar det i alla fall måste leda för staten, hvilka äro alldeles obehöfliga att utgifva, såvida arrendatorn hade en i lagen grundad rätt att erhålla ett verkligt företräde vid nytt kontrakts utfärdande och ej, som det nu tänkts, att blott lemna honom en illusorisk, beroende på det antal spekulanter som vid auktionen kan komma tillstädes, eller ock, och då säkerligen ej utan en betydlig kostnad för arrendatorn och till förlust för staten, på det antal som från spekulationen kan undanhållas.

I den omständigheten att man ej hade, enligt 1847 års författning, en fullkomligt sakkunnig och behörigen kontrollerad uppskattningsnämnd att verkställa denna värdering och som enligt 1863 års tillägg ej torde blifvit mycket förbättrad, anser jag att man *endast* har att söka det mindre tillfredsställande resultat, tillämpningen af denna författning lemnat, och skulle man ej nu genom hela denna vidlyftiga apparat, som man söker bilda genom denna domänstyrelse och som skulle kosta statsverket öfver 100,000 kronor årligen, hafva någon förhoppning och garanti att bättre träffa uppskattningsvärdet af kronans egendomar, så vet jag sannerligen ej, hvad man skall göra med denna nya och dyrbara förvaltning, ty de öfriga göromål denna styrelse får sig anförtrodda, utöfver uppskattningen samt tillsynen af boställena, skulle utan allt tvifvel på ett mycket enklare och framför allt mindre kostbart sätt kunna anordnas, och med denna öfvertygelse kan jag ej nu underlåta att påyrka en fortsatt tillämpning af 1847 års författnings bestämmelse angående minimi- och maximiuppskattning samt optionsrätts bibehållande för arrendator, som dertill kan anses berättigad och förtjent, eller ock städjas erläggande utöfver maximiuppskattningen, när anbud deröfver sker. Beträffande fördelen att, i nu sist omnämnda fall, i städja fordra ett besparadt och genast tillgängligt kapital framför det nu föreslagna fria och alldeles obegränsade anbudet af årligt arrende utöfver utropssumman, så borde äfven dess fördel framför detta senare sätt i statens välförstådda intresse vara alldeles otvifvelaktig, när man betänker de förändrade omständigheter, som inträdt genom den förkla-

ring, som i Kongl. brevet den 12 Juni 1873 afgifvits, att den, som för de 5 första åren ingått borgen för ett dylikt arrendekontrakt, är derefter fri och ej som förr stod i fortfarande ansvar tills ny borgen hade anskaffats, och hvarigenom det obegränsade anbudets värde i verkligheten förminskats högst betydligt och aldrig kan med någon säkerhet beräknas utöfver 5 år efter sedan kontrakt upprättats. Den med skäl förr gjorda anmärkningen, att städjan på ett betänkligt sätt minskar arrendatorns förmåga att med nödigt drift- och förlagskapital tillträda sitt arrende, torde ej heller, efter att en med verkliga värdet närmare öfverensstämmande uppskattning sker, varda af den ringaste betydelse, ty har detta verkliga värde blifvit träffadt, kommer naturligen ej städjan att efter detta utgöra annat, än hvad som med den samma ursprungligen afsågs, ett skiljemynt, som sliter tvisten mellan mer eller mindre hågade spekulanter, under det den hittills varit, med de ofullständiga värderingar som egt rum, ett korrektiv mot dessa och dervid då verkligen kunnat uppgå till onaturliga belopp emot arrendevärdet, såsom ock erfarenheten nogsamt visat.

Sedan jag nu sökt, så att säga, teoretiskt framhålla fördelarne af att optionsrätt varder åt arrendatorerne tillförsäkrad, är jag glad att jag blifvit satt i tillfälle att praktiskt kunna visa, dels att, sedan ordentliga uppskattningsförrättningar nu blifvit införda genom föreskriften i Kongl. brevet den 9 November 1877 till Kongl. Kammarkollegium, att arrendeuppskattningarne skola öfverflyttas till domänintendenterna med biträde af genom hushållssällskapen förordnade uppskattningsmän, resultatet blifvit ett helt annorlunda än förut, och dels deri, hvarthän det leder med obegränsade anbud. Enligt mig meddelad uppgift från fullt kompetent person i Kongl. Kammarkollegium, har nemligen under åren 1878—1881, då dessa uppskattningsnämnder verkat, värderingar skett å 37 olika hemman och lägenheter inom 11 olika län, och har dervid uppskattningssumman stigit till 73,425, under det att förra arrendet utgjorde 43,197 kronor 25 öre, och således dessa arrenden öfvergått till options-innehafvande arrendatorer med en förhöjd arrendeavgift af 70 procent, under det, som känt är, den vanliga stegringen i allmänhet beräknas till omkring 50 procent. Om detta visar att de förra arrendena varit till följd af ofullständiga uppskattningar för låga, så kan det i ingen mån berättiga att antaga, det uppskattningssättet, såsom det nu tillämpas och är afsedt att fortfarande ske, skall innebära någon våda för att ej kronan skall få sin rätt — och arrendatorerne hafva visat sitt godkännande af uppskattningen derigenom, att de begagnat sin optionsrätt, och att sålunda de å sin sida styrkt, att den ej varit, å andra sidan sedt, oskäligt hög.

Det andra praktiska exempel jag önskar att framdraga för att visa hvarthän det leder, om man fastställer som princip, att högsta arrende-

anbudet ovillkorligen skall antagas, blott med säkerhet i borgen för de första 5 åren och utan att det åligger spekulanten att vid afgifvande af öfverbud å uppskattningssumman erlagga detta i form af städja, är, att af 76 boställen, utarrenderade för boställsdirektionens räkning, och hvarvid, enligt Kongl. reglementet för desamma af den 19 Juli 1837, arrendatorn eger *att, som nu för alla* boställen föreslagits, afgifva anbud å obegränsadt belopp i penningar, blott med skyldighet att anskaffa borgen för de 5 första åren, hafva dessa samtliga 76 stycken under åren 1878—1881, då denna borgen bort förnyas, ej kunnat aflemna sådan, hvarföre arrendena blifvit dem fränkande och utarrenderats på ny räkning. Det arrende dessa 76 boställen gäfvos kronan efter det obegränsade anbudet utgjordes af 11,024,9,50 kft råg, 10,286,050 kft korn, 1,242,5 kft hafre, 58,50 ctnr smör, 1,230 kronor 99 öre i försellön samt 53,368 kronor 97 öre i penningar; men efter sedan dessa boställen måst å nyo utarrenderas, hafva ej deras arrenden uppgått till mera än 10,037,5,63 kft råg, 9,512,1,63 kft korn, 1,164 kft hafre, 48,25 ctnr smör, 1,135 kronor 44 öre i försellön samt 25,485 kronor i kontanta penningar, hvadan den förlust kronan *ärligen lider* genom sålunda förminskadt arrende utgör 987,3,87 kft råg, 773,8,87 kft korn, 78,5 kft hafre, 10,25 ctnr smör, 95 kronor 55 öre i försellön samt 27,883 kronor 97 öre i penningar, förutom allt krängel, besvär och kostnader genom nödtvungna nya utarrenderingar samt hvad som kan befaras, att dessa boställen skola hafva lidit genom dessa täta ombyten af arrendatorer.

Som ett motstycke härtill får jag slutligen anföra, att tvenne boställsinnehafvare under samma tidrymd, hvilka på grund af maximiarrende och städja med Kongl. Kammarkollegium uppgjort kontrakt, men på grund af skogsåverkan blifvit frändömde arrenderätten, ej förorsakat kronan vid förnyadt arrende någon förlust, då vid det ena erhöles vid förnyad utarrendering alldeles samma arrende som förut och vid det andra 31 kronor årligen i högre arrende, lika som att man i Kongl. Kammarkollegium, så vidt man der af tillgängliga handlingar kunnat inhemta, aldrig observerat att det inträffat, att arrendator till egendom, utarrenderad på sätt som är föreskrifvet för minimi- och maximiarrende med åtföljande städja, icke kunnat förnya sin borgen och derföre blifvit från arrendet skild.

Den af Utskottet gjorda förändringen, att de vid egendomsuppskattningen biträdande, i landtbruks- och affärsförhållanden kunnige män skola båda utses af vederbörande landsting, i stället för att de hittills båda utsetts af hushållssällskapet, kan jag ej biträda. Jag tror, att det af Kongl. Maj:t nu föreslagna sättet, att de skola utses en af hvardera af dessa institutioner, är en lyckligt träffad och fullt befogad medelväg.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra får jag härmedelst anhålla,

att Riksdagen behagade besluta, att 6:e och 7:e punkterna af grunderna för statsdomänernas förvaltning må erhålla följande lydelse, nemligen:

A. 6:te punkten:

Då utarrendering förestår af kronan tillhörig jordegendom, skall, efter noggrann undersökning af alla egendomens förhållanden så till byggnad som in- och utegor, domänintendent eller vederbörande kronobetjent i samråd med två i landbruks- och affärsförhållanden kunnige män, hvilka, jemte lika antal suppleanter för länet i dess helhet eller viss af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bestämd del deraf, årligen utses den ene af landstinget och den andre af hushållningssällskapets förvaltningsutskott, uppgöra förslag till sättet för egendomens utarrendering, till de närmare arrendevilkoren, i afseende på nybyggnads- och andra skyldigheter samt till det minimum, hvarunder och det maximum, hvaröfver det årliga arrendet ej får gå; egande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, efter som nödigt pröfvas, tillkalla skogstjensteman, landtmätare, landbruksingeniör och byggnadskunnig person för att härvid biträda. Det sålunda upprättade förslaget skall derefter tillika med beskrifning öfver egendomen af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande jemte eget yttrande till domänstyrelsen insändas.

7:de punkten:

Sedan arrendevilkoren blifvit af domänstyrelsen fastställda och derest förre arrendatorn egendomen väl samt med insigtsfull omtanka skött och förbättrat, hvilket tillhör domänstyrelsen att, efter derom vid uppskattningen och af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifna yttranden, pröfva, skall, innan vidare åtgärd för utarrenderingen vidtages, arrendet hembjudas honom, eller, i händelse han är med döden afgången, hans enka eller barn mot erläggande af det fastställda maximi-arrendet och fullgörande af arrendevilkoren i öfrigt.

Anmäler sig icke inom viss, af domänstyrelsen förelagd lämplig tid, egendomens förre arrendator eller, i händelse af hans frånfalle, hans enka eller barn till arrendets öfvertagande på nämnda villkor, anses optionsrätten förfallen och varde då, efter kungörelse, som skall innefatta egendomens beskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och de fastställda minimi- och och maximibeloppen, samt öfriga nödiga anvisningar, arrendet utbjudet å offentlig auktion, hvilken förrättas samtidigt hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet och å plats i orten, som af Kongl. Maj:ts Befallningshaf-

vande bestämmas, af kronofogden eller annan af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förordnad kronobetjent

Före auktionen må jemväl skriftliga förseglade anbud ingifvas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilka anbud, sedan det muntliga utropet blifvit med klubbslag afslutadt, öppnas och jemte de erhållna muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning.

Vid auktionen må anbudena göras i penningar från och med minimi till och med maximibeloppet, och antager domänstyrelsen till arrendator den högstbjudande, som för sitt anbud vid auktionen ställt godkänd säkerhet, der anmärkning mot hans frejd icke förekommit och han icke förverkat arrenderätt till kronoegendom under sådana omständigheter, att domänstyrelsen finner honom till arrendator olämplig; men om vid auktionen flera anbud göras till maximisumman, erhåller den arrendet, hvilken derjemte bjuder högsta kontanta städja, att vid tillträdet på en gång erläggas, och därför, likasom för arrendevilkorens fullgörande i öfrigt, vid auktionen aflemnadt godkänd säkerhet. Skulle åter något anbud till det utsatta minimum icke erhållas, bör egendomen, utan förbehåll af visst minimum och maximum, genom ny auktion på arrende utbjudas, och ankommer derefter på domänstyrelsen att, med iakttagande af ofvanstående stadgade villkor i afseende å säkerheten samt arrendatorns person och frejd, arrendet åt den vid den senare auktionen högstbjudande upplåta, eller, i händelse antagligt anbud dervid icke erhållits, om egendomens skötsel tills vidare efter omständigheterna förordna.

Ej må någon klaga deröfver, att hans anbud icke antagits.

Derest Kongl. Maj:t skulle anse nödigt att, efter arrendetidens utgång, om egendomen på annat sätt disponeras, så att den ej vidare kommer att utarrenderas; eger arrendatorn för den honom eljest tillkommande optionsrätt af kronan icke fordra eller erhålla någon ersättning, äfvensom, derest domänstyrelsen skulle finna lämpligt att vid arrendetidens utgång sammanslå egendomen med annan närbelägen egendomen under ett arrende, arrendatorn då är skyldig densamma utan ersättning för optionsrätten afträda till domänstyrelsens disposition.

Skulle ofvanstående 6:te och 7:de punkterna i grunderna blifva af Riksdagen antagna, torde häraf följa, att den 21:sta punkten i grunderna erhåller följande lydelse:

21:sta punkten:

Nyodling må endast ske på de områden och under de villkor, som i arrendekontraktet eller sedermera, på arrendators framställning, af vederbörande förvaltningsmyndighet bestämmas.

Vill arrendator för det arrenderade området eller viss del deraf i väsentlig mån förändra sättet för jordens torrläggning, eller önskar han anlägga ängsvattning, skall sådant ske efter af sakkunnig person uppgjord plan, som af domänstyrelsen godkännes. För dylikt företag, hvaraf egendomen tillskyndas synnerlig fördel, men arrendatorn under sin arrendetid ej kan tillgodogöra sig en kostnaden motsvarande inkomst, må efter domänstyrels pröfning godtgörelse arrendator tilläggas genom skälig minskning i ett eller flera års arrendeafgift.»

Häruti instämde Herrar *O. Evers*, Friherre *H. M. Palmstierna* och *C. E. Laurell*.

punkten 7:

a) af Herr Grefve *Gustaf Sparre*: »Då jag anser, att ett stadgande derom, att den högst bjudande vid en arrendeauktion ovilkorligen skall, så vida han har god frejd och ställer säkerhet, antagas till arrendator, icke lemna nödig trygghet, och då efter min tanke 1877 års förslag, som lemna styrelsen en pröfningsrätt efter vissa grunder, bereder större utsigt att erhålla lämpliga arrendatorer, hvarpå vården om statens jordegendom så väsentligen beror, får jag anmäla min reservation mot detta moment.

Motsvarande moment i 1877 års förslag lydde:

»Derefter låte Kongl. Maj:ts Befallningshafvande genom kungörelse, som skall innefatta egendoms beskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och det fastställda arrendevärdet samt öfriga nödiga anvisningar, utsätta viss tid, då arrendeanbud å egendomen kunna vid offentlig auktion inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvas; börande i nämnda kungörelse derjemte meddelas underrättelse om, att skriftligen uppsatta, förseglade anbud må före auktionen till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inlemnas.

Sedan klubbslag skett för muntliga anbud, skola de skriftligen afgifna af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande öppnas, och varda samtliga anbudena af lokalnämnden pröfvade. Vid pröfningen tages i främsta rummet hänsyn till högsta anbudet, och om den för arrendevilkorens fullgörande erbjudna säkerhet är fullt tillräcklig, samt derefter till huruvida den bjudande är känd för redbar verksamhet och om han redan arrenderar samma egendom och den väl skött.

Förslag till antagande af arrendeanbud äfvensom det vid pröfningen förda protokoll insändas af lokalnämndens ordförande till vederbörande förvaltningsmyndighet, som eger att bland dem, som anbud afgifvit, arrendator utse. Ej må någon klaga deröfver, att hans anbud ej blifvit antaget.

Erhålles ej antagligt anbud, ankomme på vederbörande förvaltningsmyndighet att antingen på föreskrifvet sätt föranstalta om ny arrendeauktion, dervid nedsättning i arrendet kan ske, eller ock tills vidare om egendomens skötsel på annat sätt förordna.»

Häruti instämde Herrar *F. F. Carlson* och *Sven Nilsson*.

b) af Herr *Ola Andersson*: »Ehuru öfvertygad att de öfverklagade missförhållanden, och de till bevis härpå anförda exempel, som ledde till beslutet om den s. k. optionsrättens borttagande, mindre hade sin grund i denna optionsrätt, än uti då gällande olämpliga grunder för bestämmande af arrendevärdet, och att således en förbättring uti dessa förhållanden ingalunda med nödvändighet kräft optionsrättens borttagande, har jag dock i hufvudsak godkänt äfven denna punkt.

Hvad man med optionsrätten åsyftade att åstadkomma, nemligen trygghet för arrendatorn att vid arrendetidens slut återfå egendomen mot ett af sakkunnige män åsatt lämpligt arrende, utan täflan med mer eller mindre, till följe af ett gynnsamt år eller andra förhållanden, obetänksamme spekulanter, och att dymedelst uppehålla arrendatorns lust och intresse att städsse väl vidmakthålla egendomen — hvarpå staten i längden gör större vinst än på en möjligen något högre tillfällig arrendeinkomst, utan annan sporre till egendomens upparbetande än kontraktets bestämmelser i öfrigt — har man i förslaget sökt att i någon mån ersätta *dels* genom ett stadgande i denna punkt, att domänstyrelsen eger, efter hållen auktion, till förre arrendatorn egendomen »ånyo upplåta mot erläggande af högsta erbjudna arrendeafgift, eller, om denna understiger det faställda arrendevärdet, emot detta senare värde svarande belopp», och *dels* genom ett stadgande i 21:sta punkten, att domänstyrelsen kan medgifva arrendator skälig minskning i ett eller flera års arrendeafgift, om han i enlighet med vissa föreskrifter vill utföra »större odlings- eller täckdikningsarbeten, hvaraf egendomen tillskyndas synnerlig fördel.»

Det senare af dessa stadganden kan väl framkalla ackord om utförande af ett eller annat »större» odlings- och dikningsföretag mot en gifven och beräknelig, säkert i allmänhet full godtgörelse uti minskadt arrende, men icke skall hvarken detta eller det förra hos mängden af mindre arrendatorer, såsom optionsrätten, rätt ordnad, förmå framkalla dessa mindre och jemnt fortgående förbättringar, som dock utgöra hufvudsumman af jordbrukets framskridande.

Oaktadt denna min öfvertygelse, som jag jemväl förut uttalat, så, då Riksdagen nyligen afskaffat optionsrätten och jag icke är vän af täta om-

kastningar, då jag hellre tager något, som innebär både en uppmuntran och en möjlighet för kronans arrendatorer till upparbetande af dess egendomar, än intet, samt slutligen då jag lifligt önskar ett definitivt ordnande af denna fråga, tillstyrker jag hvad Utskottet i detta hänseende föreslagit.

Endast en oklarhet eller otydlighet i ordalagen har ej varit för mig tillfredsställande, det nemligen att arrendatorn, om han egendomen väl skött, kan få arrendet åter »mot erläggande af högsta erbjudna arrendeafgift» etc.

Det var nemligen detta, som skulle i någon mån betrygga hans qvarsittande och intressera honom för att, utöfver hvad kontraktets tvång ålägger honom, hålla den arrenderade egendomen både i godt och i ett någorlunda treffligt skick.

Hvad menas då med högsta erbjudna arrendebeloppet? Icke kan det vara ett högst erbjudet belopp, som med hänsyn till säkerhet eller andra förhållanden ej kan antagas, ty då vore ju denna rätt intet värd, och hvem som helst kunde omintetgöra den. Å andra sidan skola myndigheterna först pröfva antagligheten af de gjorda anbuden, och skall arrendatorn derom underrättas och *först derefter* göra sitt anbud; och i sådant fall, kan den slutliga pröfningen försiggå så, att den blifvande arrendatorn i tillbörligt god tid får besked om sitt antagande?

Det är en så pass vigtig sak, att den väl kunde höra till grunderna, men om man ock skulle kunna hänvisa den till de detaljer, hvilka uti blifvande instruktioner för myndigheterna och vidare i kontraktsbestämmelserna kunna intagas, borde väl all ledning dock ej, såsom nu är fallet, saknas både i bestämmelserna och i motiveringen.»

punkten 14:

af Herr *Ola Bosson Olsson, J. E. Johansson* och *Nils Petersson*, hvilka såsom sin mening åberopade ett förslag till utlåtande, så lydande: »I likhet med hvad Kongl. Maj:t föreslagit samt såväl komiterade som Kammarkollegium och det stora flertalet af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förordat, har Utskottet funnit det i kronans intresse nödigt, att tillträdande arrendatorn i regeln tillförbindes att på sin risk utsöka ersättning för den husröta, för hvilken företrädaren vid egendomens afträdande häftar. Enligt hvad komiterade anført, torde de fall varit temligen sällsynta, då tillträdaren på grund af nu gällande stadganden om husrötebristens gäldande ådragits förlust, och sådana händelser borde än mindre vara att vänta, om, såsom nu afsåges, en noggrannare kontroll öfver arrendatorerne anordnades, och dessa derigenom förhindrades att åsamka sig någon större husrötefrist. Med sålunda skärpt kontroll och de stadganden, som i öfrigt nu förelåge, borde endast undan-

tagssvis kunna inträffa, att icke en afträdande arrendator genom utförda arbeten för tillträdarens räkning, lösen för foder m. m. hos tillträdaren erhöles fordran, ungefärligen motsvarande husrötebristen, och det kunde då ifrågasättas, huruvida det icke skulle medföra olägenheter för så väl tillträdaren som öfrige parter, om kronan skulle af afträdaren uppbära och till tillträdaren redovisa medel, hvilka den senare i de flesta fall endast finge att till afträdaren återställa. På grund häraf och då i punkten är förbehållen rätt för Kongl. Maj:t att hålla tillträdaren skadeslös, derest förlust tilläffventyrs verkligen skulle för honom uppstå, hvarigenom det syntes vara tillfredsställande sörjdt för att tillträdarens rätt i intet fall trädess för nära, har Utskottet ansett sig böra tillstyrka husröteersättnings uttagande på sätt i denna punkt blifvit af Kongl. Maj:t föreslaget.»

vid mom. C. (angående stat för domänstyrelsen) af Herrar Grefve G. Sparre, F. F. Carlson, Friherre F. von Essen, R. Montgomery-Cederhielm, M. Nordenfelt, R. Törneblad, Grefve C. Beck-Friis, O. Evers, Friherre R. von Kræmer, Friherre H. M. Palmstierna, C. E. Laurell och Grefve K. Posse, hvilka ville tillstyrka Riksdagen att godkänna den af Kongl. Maj:t föreslagna personal- och aflöningsstat och att sålunda för inrättande af en för statens jordbruksdomäner och skogar gemensam domänstyrelse, i hvilken den nuvarande Skogsstyrelsen bör uppgå, bevilja ett anslag å ordinarie stat af 95,000 kronor, att utgå i enlighet med den vid Kongl. Maj:ts proposition bilagda aflöningsstat.

vid mom. E. (angående ordnande af lokalförvaltningen):
af Herrar Grefve C. Beck-Friis, R. Törneblad och S. Lagerberg;

af Herr Grefve K. Posse: »Då jag i likhet med Utskottet anser, att hinder icke bör kunna möta att under en och samma domänintendents tjensteområde förlägga tvenne angränsande län med jemförelsevis mindre antal kronogods och dels, att de till domänintendenterne hörande åligganden inom de norrländska länen, likasom möjligen äfven i något annat län, otvifvelaktigt torde med fördel kunna, på sätt hittills egt rum, anförtros åt kronobetjeningen, eller, som en af de norrländska landshöfdingarne för de förstnämnda länen äfven föreslagit, åt vederbörande skogsinspektör, hvilken tanke jag anser riktig, med hänseende till det värde och omfång, dervarande kronoegendomars skogar hafva i jemförelse med de öfriga egoslagen — har äfven jag ansett, att det af Kongl. Maj:t äskade anslaget för den lokala domänförvaltningen kunde något nedsättas, samt har dervid som utgångspunkt antagit en nedsättning i lönen af 500 kronor för hvarje af de 13 domänintendenter Kongl. Maj:t nu föreslagit till

en mera omfattande verksamhet i 13 uppgifna län. Denna minskning i det begärda anslaget, 60,000 kronor, skulle sålunda utgöra 6,500 kronor, hvilket jag dock för jemnheten i anslagets belopp endast vill upptaga till 6,000 kronor, och skulle sålunda den erforderliga summan för den lokala domänförvaltningen utgöra 54,000 kronor.

På grund af hvad jag nu anført får jag hemställa,

E. att Riksdagen må för ordnande af den lokala domänförvaltningen å extra stat för år 1883 anvisa:

till aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelsen 54,000 kronor; samt till resekostnader ett förslagsanslag af 20,000 kronor.»

Häruti instämde Herrar *O. Evers*, Friherre *H. M. Palmstierna* och *C. E. Laurell*.

Härförutom skulle antecknas, att Herrar *R. Törneblad* och *P. O. Hörnfeldt* icke deltagit i behandlingen af, den förre punkterna 1—13 och den senare punkterna 6—14 af mom. A.

Bil. Litt. A.**Förslag till aflöningsstat för Domänstyrelsen.**

	Lön.	Tjenstgöringspennin- gar.	Summa.	
K r o n o r.				
1 chef	6,200	2,800	9,000	
<i>Jordbruksafdelningen:</i>				
1 tredje gradens tjänsteman	4,400	2,000	6,400	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 600 kronor.
1 andra gradens tjänsteman	3,000	1,500	4,500	
1 första gradens tjänsteman	1,800	1,200	3,000	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 500 kronor och efter ytter- ligare 5 år med 500 kro- nor.
1 d:o	1,800	1,200	3,000	
<i>Skogsafdelningen:</i>				
1 tredje gradens tjänsteman	4,400	2,000	6,400	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 600 kronor.
1 andra gradens tjänsteman	3,000	1,500	4,500	
1 d:o	3,000	1,500	4,500	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 500 kronor och efter ytter- ligare 5 år med 500 kro- nor.
1 första gradens tjänsteman	1,800	1,200	3,000	
3 d:o	5,400	3,600	9,000	
1 första gradens tjänsteman (ombuds- man)	1,800	1,200	3,000	{
1 d:o (registrator)	1,800	1,200	3,000	
1 förste vaktmästare	800	300	1,100 *)	
1 andre d:o	500	300	800 *)	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 100 kronor.
1 d:o d:o	500	300	800 *)	
Anslag till vikariatsersättning, arv- oden för byggnadsplaners gransk- ning, åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryck- ningskostnader	—	—	22,300	
Inspektionsresor	—	—	4,000	
Summa	—	—	88,300	

*) Om vaktmästare åtnju-
ter fri bostad, skall,
så länge denna förman
quvarstår, lönen minskas
med 150 kronor.

Rättelse

vid Stats-Utskottets Utlåtande N:o 41.

å sid. 37 rad. 8—4 nedifrån står:

- C. att Riksdagen må för inrättande af en för statens jordbruksdomäner och skogar gemensam domänstyrelse, i hvilken den nuvarande Skogsstyrelsen bör uppgå, bevilja ett anslag å ordinarie stat af 88,300 kronor att utgå i enlighet med härhos bilagda aflöningsstat (Bil. Litt. A.);

men bör vara:

- C. att, *under förutsättning att Riksdagen enas om grunderna för förvaltningen af kronans domäner*, Riksdagen må för inrättande af en för statens jordbruksdomäner och skogar gemensam domänstyrelse, i hvilken den nuvarande Skogsstyrelsen bör uppgå, bevilja ett anslag å ordinarie stat af 88,300 kronor att utgå i enlighet med härhos bilagda aflöningsstat (Bil. Litt. A.);